STRIPSCHRIFT

Verschijnt maandelijks/nummer 144/f 4,95

- 1984 - Ravian - Stripalbumkopers onderzocht - Prikkebeen

Stripschrift

Vergis je niet

Oude nummers van Stripschrift zijn nog steeds verkrijgbaar tegen de oorspronkelijke prijs

Vul de antwoordkaart in het hart van het blad in.

---

18 (*f* 2,25): Vijftig jaar Bruintje Beer met een herdruk van **Bruintje Beer verdwaald**, Walt Disney Studios (tekenfilm)...

19 (*f* 2,25): Kabouterstrips met herdruk van het **Paulus de Boskabouter**-verhaal nr. P.14, Johnn Bakker...

47/48 (*f* 3,25): Peyo met herdruk van **De Groene Draak (Johan en Pirrewiet)** uit: **Sprint; De Blauwbloezen** van Salverius, Giles; herdruk **De valstrik van de Rode Kreek** (Timoer, 1956); tekenfilm en pornostrip...

55/56 (*f* 3,75): Special over Peter de Smet met een herdruk van de oer-**Generaal** en van zijn **Fulco en de Miesmannetjes** (uit 't **Kapoentje**): Druillet mét adembenemende herdruk (1969); striptekenaars aller landen verenigt u...

57/58 (*f* 3,75): Erg veel over Marten Toonder met name zijn jeugdwerk **(Thijs IJs); Buck Danny** en dus ook Victor Hubinon; Daan Jippes, Richard Corben met een gruwelijke herdruk...

65 plus (*f* 2,25): Interview Tibet met herdruk **Rik Ringers leidt de dans** (1955); **Chick Bill; Tina**; Jay Linch door Evert Geradts; **De Wonderen van Mu** (11/33-11/44)...

66 (*f* 2,25): Interview Franquin met uitvoerige bibiografie én herdrukken **Guust Flater, The Spirit** van Will Eisner, Dick Matena (over de **Macaroni's); de Wonderen van Mu** (11/45-11/49).

67 (*f* 2,25): **Nader tot Kuifje 3** over interessante drukvarianten; interview Carry Brugman; speciaal Roba met **Bollie en Billie** en **De Sliert** en een bibliografie; **De Wonderen van Mu** (11/50-11/70)...

68/69 (*f* 3,75): De Marten Toonder-story deel 1 en het begin van de herdruk van **Tom Poes en de Schoonschijners** (1610-1635); alles over **Akim** en **Tarzan**-pulpuitgaven; **De Wonderen van Mu** (11-72-11-82).

70 (*f* 2,25): De Marten Toonder-story deel 2 (**Panda**, Toonder-studio's); Jan van Haasteren; **De Wonderen van Mu** (11-83-einde); **Tom Poes en de Schoonschijners** (1636-1655)...

74 (*f* 2,95): 4 blz. **Zuiptor** van Uco Egmond, speciaal voor Stripschrift, Raymond Macherot (**Chlorophyl, Poezekat**); Domien ten Berge over Marten Toonder; **Professor Pi**...

75/76 (*f* 4,25): Uitvoerige aandacht aan Peter O'Donnell met een herdruk van zijn **Modesty Blaise**; Willy Lohmann's vochtige **Kraaienhove**-persiflage...

77 (*f* 2,95): Special Gerrit Stapel met de nergens elders gepubliceerde strip **Mijn vriend Andries**; Aart Clerkx tekent voor **Stripschrift**...

78 (*f* 2,95): Speciaal voor Stripschrift 8 blz. Daan Jippes in **Intercity Incident**; interview met 'Forest 'Bud' Sagendorf over **Popeye; Modesty Blaise**; algemene beschouwingen over de vloek in het beeldverhaal...

79 (*f* 2,95): Jules Feiffer; **Moem**; Piet Wijn onder de loep èn voor het voetlicht met een herdruk van **De Moorse Tovenaar; Tintin et moi** (Kuifje dus)...

80 (*f* 2,95): De **Robbedoes**-verhalen van Fournier; **The Hulk** met een herdruk; **De Tovenaar van Fop**; Vervolg & slot-herdruk **De Moorse Tovenaar** van Piet Wijn...

81/82 (*f* 4,25): Special Peyo, **Smurfen** met herdrukken; alles over de Dupuis-tekenaars in een overzichtelijke encyclopedie; Tillieux en een **Felix**-herdruk...
(*f* 2,95): De stripbladen **Sjors** en **Pep** (nu **Eppo**); Loriot; begin unieke herdruk van de **Dick Bos** reclamestrip **Glashard**; de populariteit van stripfiguren...

85 (*f* 2,95): De professoren in het Europese beeldverhaal (**Zonnebloem, Barabas, Adhemar, Sickbock, Prilwytskofsky, Kalker, Lupardi**); Harry Balm, **Kuifje**-wedstrijd; Patty Klein over stripscenario's; **Dick Bos**...

86 (*f* 2,95): komplete inhoudsopgave van **Stripschrift** nr. 49/50 t/m 84; Eddy Paape, informatie over het SDCN...

87 (*f* 2,95): Alles over **Bert Bus** met een herdruk van zijn Nitokris, kartoenrubriek Ong-Gezien over **Toni Ungerer**, start van herdrukken **Simpelman, Lucky Luke** voer voor psychologen en een unieke L.L.-persiflage.

88 (*f* 2,95): **Ridderspecial: Prins Valiant, De Rode Ridder** en de Vlaamse Ridderschap van **Bob de Moor** op hun historische betrouwbaarheid getoetst. Een nummer geknipt voor het (geschiedenis) onderwijs, met Prins Valiant-persiflage van **Wood** en aandacht voor tekenfilm **Tarzoon**, de schande van de jungle.

89 (*f* 2,95): **Uitgeverij Casterman**, met o.m. interview met **Jacques Martin, Jacques Tardi**, in de voetsporen van Jules Verne, herdruk van unieke **Tardi**-oorlogsstrip, **Kuifje en de Picaro's**, de **4 Helden**, gewogen en te licht bevonden, **Craenhals, Kresse.**

90/91 (*f* 4,60): Zéér uitvoerige **Disney**-special met Art Babbit, Floyd **Gottfredson, Barks index**, de tekenfilm Fantasia, **Donald Duckweekblad** nader bekeken, Mickey Mouse – Donald Duck – strijden om de macht in een **Bill Elder**-persiflage, en als **extra** een kompleet nimmer in Nederland gepubliceerd MM-verhaal: **MM als oorlogsvrijwilliger.**

92 (*f* 2,95): **De auto in de strip**, ambivalentie t.o.v. Jean Graton's schepping **Michel Vaillant, Julie Wood**, herdruk. MV-strip, Strip en werkelijkheid bij MV, en **Van strijd tot strip**, overpeinzingen bij de Nederlandse politieke plaat van Kartoenist/striptekenaar **Wim van Wieringen.**

93 (*f* 2,95): Start van **herdrukken** (vert. Dick Matena) van de legendarische strip **Pogo** met een artikel over schepper Walt Kelly, nog meer over **Paulus de Boskabouter**, aandacht voor Toonder's **Magister Hocus Pas**, miskend en onderkend genie. Jan Gerhard Toonder over **De Stripkunst** van Marten Toonder. **Ongezien** met een opzienbarende kartoen van Yrrah uit VN.

94/95 (*f* 3,60): Alles over **2000 nummers Robbedoes**-weekblad. De ontwikkeling van het blad, interview met **hoofdredacteur Karel Cavens**, de geboorte van **Robbedoes** in herdruk...: **Robbedoes index** t/m nr 2000; verder aandacht voor de dertigste verjaardag van het **weekblad Kuifje**, Pogo.

96 (*f* 3,25): **Jijé-special interview** en een herdruk van zijn **Pogologie**, Jan Gerhard Toonder en Lo Hartog van Banda en de start van een nieuwe rubriek Frans nieuws **La France Oh la la.**

97 (*f* 3,25): De opkomst en ondergang van de keizerstrip **Trigië**, in een interview met tekenaar **Don Lawrence, Verdwenen Kuifjes** door Har Brok teruggevonden, interview met **Selby Kelly** weduwe van Pogo-tekenaar Walt en tevens degene die de strip voortzette... herdrukken.

98 (*f* 3,25): Uniek **documentatienummer: Strips in de dertiger jaren** met Herman Pieter de Boer over **De Toverwereld van Doe mee**, Mr. van Veen over **De relatie kinderpret-stripverhaal**... De werkelijke geschiedenis van Tripje, Gerrit Theodoor **Rotman**, George van Raemdonck, **Bulletje en Boonestaak** Honderdduizenden **Soete suikerbollen van W. G. van de Hulst en Zn., Thijs IJs**, Toonder's eerste beer... Barend Servet over zijn wederwaardigheden met **Gijsje Goochem**, GG-herdrukken.

99 (*f* 4,95): SUPERDIK **Amerikanen nummer** met o.m. een exclusief interview met **Wallace Wood**, stripmaker **Martin Lodewijk over Milton Caniff**, unieke herdrukken **Male Call** (Caniff) en **The Curse** van **Wood en als extra Woodpersiflage** op **Caniff-strip** Terry & The Pirates, **Trigië**, politiek gewogen, een navrante beschouwing, **Pogo** herdrukken, **Kuifje** in Rotterdam en een verslag van het **congres in Angoulème.**

101 (*f* 3,95): **Een scenaristen special**, interviews met **Greg, Jacques Lob, Jean Michel Charlier, Pierre Dionnet**, aandacht voor **Blueberry**, een **Pogo-persiflage** door **Wallace Wood/Harvey Kurtzman** met kanttekeningen van Evert Geradts en het begin van de herdruk van het 66-ste en laatste Eric de Noorman-verhaal: **De eerloze krijg.**

102/103 (*f* 3,95): Extra dik (56 pag.), met aandacht voor de geschiedenis van Kuifje Weekblad, **interviews** o.a. met de schepper van Blake en Mortimer **E. P. Jacobs. Bob de Moor en Claude Auclair**, een tekenaar van de nieuwe generatie, de Lombard-uitgaven uitgepuzzeld, een artikel van **Henk J. Meier** over **Rik Ringers** en het vervolg van de Eric de Noorman herdruk: **De eerloze krijg.**

104 (*f* 3,95) Sublieme omslag van **Joost Swarte** en een gesprek met hem door **Herman Pieter de Boer**, een reaktie op het **Trigië**-artikel uit nummer 99, een verslag van de Kartoenale, deel 2 in de serie over de opkomst en ondergang van de **Hollandse Stripschool**, een Pogo-herdruk en het vervolg van **De eerloze krijg.**

105 (*f* 3,95): Aandacht voor 'Duckman' **Carl Barks** d.m.v. een artikel en een **herdruk** van een van zijn eerste **Donald Duck**-verhalen, een lezing van **Daan Jippes** over het maken van strips, aandacht voor tien jaar **Het Stripschap, Tante Leny** plus de herdrukken van **Pogo** en **Eric de Noorman.**

106 (*f* 4,95): Hugo Prattnummer, interviews, beschouwingen en een herdruk van **Luck Star O'Hara**, de VNU-story III, de jaarlijkse Stripdoorsnede, herdrukken van **Pogo, Eric de Noorman**, boekbesprekingen...

107/108 (*f* 4,95): Alles over **Kapitein Rob** en zijn schepper Pieter Kuhn, de volledige **Kapitein Robmusical** van Evert Werkman, herdrukken **Eric de Noorman** en Smurfen...

109/110 (*f* 4,95): **Eppo**-special met beschouwingen en interviews over en met Henk Kuijpers **(Franka)**, Bert Bus, René Follet, Peer en Uco, de VNU-story IV, kritiek op de vooroordelen tegen strips, een kartoenbijdrage van Ton Hoogendoorn, de boekenspecial met o.a. **Kuifje in Zwitserland**, herdrukken van **Pogo** en **Eric de Noorman**...

111 (*f* 4,25): Stripproduktienummer over het ontstaan van strips, tekenwerk (door Matena), scenaria, lettering, inkten, inkleuring, merchandising en syndication. Nogmaals **Kapitein Rob**, herdrukken van **Pogo** en Eric de Noorman...

112/113/114 (*f* 5,95): Driedubbelnummer over detectivestrips met Eisner en zijn **Spirit, The Shadow, Schlomo Raven, Jack Palmer** (Pétillon), Loro, **Jess Long**, detectivefilms, 3 forse herdrukken plus **Eric de Noorman**, boekbesprekingen...

115 (*f* 4,25); Een tipje van de sluier opgelicht over Strips en politiek en verder Willem, Peter van Straaten, Behrendt, Crumb en de **Eric de Noorman**-herdruk...

116 (*f* 4,95): Centsprenten en strips, interviews met Ben van Voorn en Piet van Elk en beschouwingen over Alain Saint-Ogan, Toonder en Piëts **Bassie**, Chantal Montellier, Martin Lodewijk en de **Eric de Noorman**-herdruk...

117/118 (*f* 6,50): Interview Blanc-Dumont met herdruk, Jijé-polemiek, inhoudsopgave **Stripschrift** nrs. 85-117/118, de redaktionele **Top 20** van 1978, een boekenspecial, herdruk **Pogo** en de afsluiting van de **Eric de Noorman**-herdruk...

119 (*f* 4,95): **Lucky Luke**, interviews met Morris en Goscinny, 2 unieke herdrukken, **De Ballade van de Daltons**, 50 jaar **Kuifje**, Marketing van Stripschriften op de Nederlandse markt...

120 (*f* 4,95): Science Fiction met Leloup, **Arman en Ilva**, Dick Matena en Enki Bilal met herdruk...

121 (*f* 4,95): Berni Wrightson, de horrorstrip op zijn best. De Striphandel. De Stripkatalogus.

122/123 (*f* 6,50): Willy Vandersteen, Jerom, De blauwe reeks, Suske en Wiske wegwijzer.

124 (*f* 4,95): Palacios, strips op z'n Spaans, Noel Sickles, stichter v.d. Caniff-school.

125 (*f* 4,95): Cuvelier-nummer met artikelen en herdruk, Pogo etc.

126/127 (*f* 6,50): De strips van Claire Bretécher, Ralph Bakshi, de animatie man.

128 (*f* 4,95): Guido Crepax en Valentina

129/130 (*f* 6,50): Al Capp (1909-1979), de tekenaar van Li'l Abner, Vakbond voor striptekenaars, Jacques Tardi

131 (*f* 4,95): Dick Tracy, The Studio, Jeff Jones, Mike Kaluta, Berni Wrightson

132 (*f* 4,95): Engelse dagbladstrips: Andy Capp, Jeff Hawke, Garth, Jane, The Perishers, Romeo Brown

133 (*f* 4,95): Joost Swarte, Droomprijsvraag, Rose, Enquête

134 (*f* 4,95): Beeldverhaal in de oorlog, Het beest is dood, Striphelden trekken ten oorlog

135/136 (*f* 6,50): Willy Vandersteen-artikelen, Klassieke strips uit Sprint, Blueberry, Jordaan

137 (*f* 4,95): De kleine uitgevers, Rijperman, Yendor en Espee, De Vrije Balloen 5 jaar, Uderzo drinkt toverdrank

138 (*f* 4,95): De familiestrips: Familie Snoek, Blondie, Familie Doorzon, Jan, Jans en de kinderen, Prins Valiant

139/140 (*f* 6,50): Theo van den Boogaard, Martin Lodewijk, Zweedse strips

141 (*f* 4,95): Daan Jippes naar Disney Studios, Rostrum, Minitoe, Kapitein Rob + Romeo Brown

142 (*f* 4,95): Droomprijsvraag, Dick Matena's witte kerst, The Empire strikes back, Indeks, Top-twintig

STRIPSCHRIFT

nr. 144, februari 1981

Uitgegeven door Vonk/Uitgevers B.V. voor Het Stripschap, Nederlands Centrum voor Belangstellenden in Strips, goedgekeurd bij K.B. 30 sept. 1968.

Redaktie: Postbus 15268, 1001 MG Amsterdam.

Uitgever: Vonk/Uitgevers B.V., Postbus 420, Zeist, tel. 030-791496 (b.g.g. 03404-52292), telex 70042.
Advertenties: Vonk/Uitgevers B.V., Postbus 420, Zeist, tel. 03404-52292, tst. 24.

Redaktie: Hans van den Boom, Kees de Bree, Har Brok, Jac Drewes, Rob van Eijck.

Vaste medewerkers: Martijn Daalder, Hans Frederiks, Wim van Helden, Henk J. Meier, Jean-Pierre Mercier, Rob Møhlmann, Nico Noordermeer, Guus Ong, Ernst Pommerel, Jan Smet, Albert Tol.

Omslagtekening: Claude Mézières.
© Dargaud

Lay-out: Ad Vredenduin.

Stripschrift is verkrijgbaar:
- via een lidmaatschap/abonnement à *f* 53,—. Postgiro 1513000 of bankrekening 42.11.38.114, beide t.n.v. Het Stripschap te Amsterdam.
- via een abonnement (jan. t/m dec.) à *f* 42,50
- via een CJP-abonnement à *f* 38,—
- losse nummers (ook verkrijgbaar in de boekhandel) à *f* 4.95. Dubbele nummers *f* 6,50. Postgiro 209948 t.n.v. 'Stripschrift' te Zeist.

Houders van een CJP-paspoort dienen zich via hun CJP-buro op te geven.

Lopende (bestaande) abonnementen kunnen eerst worden omgezet in het komende kalenderjaar.

Voor inlichtingen over abonnementen, nabestellingen e.d. kunt u zich wenden tot de uitgever: Vonk/Uitgevers B.V., Postbus 420, Zeist.

Abonnementen op Stripschrift, opgegeven in de loop van een kalenderjaar, omvatten alle in de desbetreffende jaargang te verschijnen nummers.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotocopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Stripschrift en auteurs.

De verantwoordelijkheid voor de geplaatste artikelen berust bij de auteurs.

ISSN NR. 0165-845

Druk: Vonk Zeist.

Redaktioneel

De SF-strip mag zich in een groeiende belangstelling verheugen. In Nederland is sinds lang Ravian de populairste held op dit gebied. In dit nummer van Stripschrift wijdt medewerker Martijn Daalder een beschouwing aan hem. Ook het nieuwe SF-striptijdschrift 1984 wordt onder de loupe genomen. Verder aandacht voor een onderzoek over de lezers van stripalbums, en een uitvoerige kanttekening bij Komrij's hernieuwde kennismaking met Prikkebeen.
In dit nummer start de bekende Vlaamse stripkenner Jan Smet met een eigen rubriek ***Vlaamse Frutjes****, waardoor de lezers in het vervolg op de hoogte zullen zijn van de nieuwste ontwikkelingen bij onze zuiderburen.*

Jac Drewes

In dit nummer:

Ravian,
SF in een vriendelijk jasje pagina 4

Boekbespreking
Halte Châtelet, richting Cassiopeia pagina 8

¿ Haalt 1984 1984? pagina 11

Stripalbumkopers onderzocht pagina 16

Strips
door Peter de Smet pagina 18

Prikkebeen pagina 20

Vlaamse Frutjes
Belgisch nieuws pagina 22

Romeo Brown pagina 23

Ruiladvertenties pagina 27

Angoulême 8 pagina 28

Nieuws pagina 34

Stripschappagina pagina 34

Sommaire:
Dans ce numéro de Stripschrift vous trouverez des articles sur Valérian (en Hollandais: Ravian), sur le journal 1984 et sur la bande ancienne Prikkebeen. Il y a aussi un résumé d'une enquête auprés des lecteurs de B.D., Roméo Brown, les nouvelles, etcétera.

Summary:
In this issue of Stripschrift the following topics are treated: Ravian (Valerian), the magazine 1984, the old comic strip Prikkebeen. There also is a review of a survey among comic strip readers, Romeo Brown, news items, etc.

Door Martijn Daalder

Ravian, SF in een vriendelijk jasje

Sinds enkele maanden zijn alle titels van de SF-serie Ravian weer te krijgen. In januari verscheen bovendien het negende deel. Slechts een reden te meer deze strip, die nooit veel aandacht kreeg in de Nederlandse fanzines, eens nader onder de loep te nemen.

Jean-Claude Mézières en Pierre Christin

Jean-Claude Mézières begint zijn carrière als striptekenaar zoals velen vóór hem met het op jeugdige leeftijd – hij is dan 15 – eigenhandig schrijven en tekenen van Kuifje-albums. In Parijs – hij werd in een voorstad van Parijs geboren – bezoekt hij de Akademie voor toegepaste kunsten. Hij ontmoet daar Jean (Moebius) Giraud. Beiden verlaten de akademie en komen terecht bij het stripblad *Coeurs Vaillants*, uitgegeven door 'Hachette'. Mézières tekent bovendien nog een serie voor het weekblad van Ed. Fleurus.
Na 2½ jaar dienst keert Mézières terug naar Hachette. Giraud is inmiddels vertrokken. Het is ook het begin van een striploze periode voor Mézières. Gedurende aan aantal jaren doet hij zeer verschillende werk: hij maakt maquettes en werkt ook als fotograaf. Fotografie blijft een van zijn hobbies. De foto-strips die hij later voor *Pilote* zal maken, getuigen daarvan.
Na deze periode, waar Mézières overigens met veel plezier aan terug denkt, vertrekt hij naar de Verenigde Staten, zoals – opnieuw – vele striptekenaars voor hem deden. Hij ontmoet daar een oude jeugdvriend: Pierre Christin. Christin is na zijn studie politieke en sociale wetenschappen direkt naar Amerika vertrokken en werkt dan al enige jaren als leraar Frans aan de Universiteit van Salt Lake City.
Met Christin tekent Mézières voor het eerst weer een strip. Ze sturen het eindresultaat op naar Jean Giraud, die inmiddels voor *Pilote* is gaan werken. U weet wel: het blad van Asterix en Obelix. Het verhaal wordt geplaatst en Mézières neemt na zijn terugkeer naar Frankrijk kort hierna onmiddellijk dienst bij *Pilote*. Hij maakt voor *Pilote* strips met Fred, Jacques Lob, René Goscinny en natuurlijk met Pierre Christin, die enige maanden na hem uit Amerika terugkeerde.

In 1967 tenslotte wordt 'Agent spatiotemporel Valérian' geboren. Geesteskind van Christian en Mézières. Goscinny accepteert de strip en in de volgende 13 jaar verschijnen nog 9 lange en diverse korte verhalen in *Pilote* of *Pilote Pocket*. In 1968 doet Tijd-Ruimte Agent Ravian zijn intrede in het Nederlandse *Pep*.
Een simpele rekensom wijst uit dat Mézières bijzonder langzaam tekent. Een produktie van een verhaal per jaar blijkt bijna onhaalbaar. En zelfs dan blijft er voor andere activiteiten, zoals fotograferen, erg weinig tijd over.

Christin echter beperkt zich niet tot Ravian. Naast zijn leraarschap journalistiek schreef hij ook scenario's voor Auclair, Tardi en natuurlijk voor Bilal. Tegenwoordig behoort hij zondermeer tot de beste scenaristen van Frankrijk.

Ravian

Ravian leert zijn onafscheidelijke, uit de 11e eeuw stammende metgezellin kennen in het eerste, nooit in album

LES 13 MARCHES
MARC ET PATRICK VIENNENT CAMPER PENDANT LE MOIS DE SEPTEMBRE DANS LA PROPRIÉTÉ DE L'ONCLE ANATOLE DE LA CHAUMIÈRY, SITUÉE PRÈS DE LA FRONTIÈRE BELGE.
6 H. DU SOIR À LA GARE DE PRÉ-SOUS-CERFEUIL...
MON VIEUX PATRICK, NOUS SOMMES ARRIVÉS, ESPÉRONS QUE MON ONCLE NOUS ATTENDRA DEHORS!
OUI CAR SINON 15 KMS À FAIRE À PIED!
SORTIE
LE VOILÀ! OHÉ!
BONJOUR MON ONCLE!
BONJOUR MES ENFANTS! JE SUIS BIEN CONTENT DE VOUS VOIR, MAIS MONTEZ VITE CAR IL SE FAIT TARD!

'Fripounet et Marisette', een strip die Mézières maakte voor een weekblad van 'Editions Fleurus'.

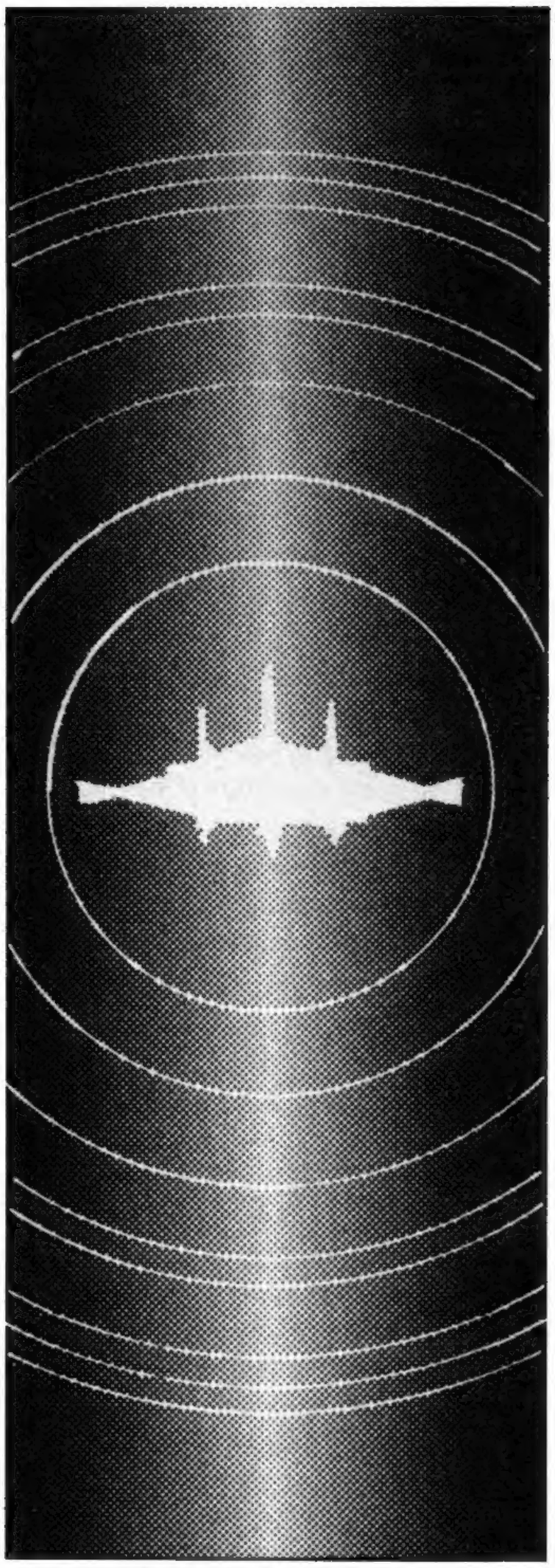

Begin van Tijd-Ruimte reis

verschenen verhaal: *Valérian contre les Mauvais Rêves.* (*Ravian en de 4e dimensie* in *Pep* 6822-6834). In dit verhaal wordt ook de 'magiër' Xombul geïntroduceerd.
Deze Xombul zorgt opnieuw voor de problemen in *Het Woedende Water.* Ravian en Laureline moeten terug in de tijd naar New York anno 1984. Een atoomramp aan de Noordpool heeft de aarde doen overstromen. In de chaos probeert Xombul de geheimen van het Tijd-Ruimte verkeer te ontrafelen, hetgeen Ravian en Laureline moeten beletten.
Ondanks de futuristische aspekten van *Het Woedende Water* is dit verhaal nog geen échte SF. Daarvoor moeten we wachten op *Het Keizerrijk der 1000 planeten* en *Het Land zonder Sterren.* Beide albums zijn ook stukken beter getekend dan het voorgaande. *Keizerrijk* betekent de eerste stappen op een

Uit: 'Het Keizerrijk der 1000 planeten'

onbekende planeet: Syrte. Op Syrte bevindt zich het centrum van een keizerrijk in verval, dat beheerst wordt door een kaste van geheimzinnige priesters, die uiteindelijk als aardbewoners uit de 20e eeuw worden ontmaskerd. Niet zo bijster origineel. Tegelijkertijd werpt het koopmansgilde het corrupte regime omver.
In *Land zonder Sterren* wordt het principe van 'een planeet in een planeet' weer eens van stal gehaald. In deze planeet wordt een heftige oorlog uitgevochten tussen een stad, waar de mannen regeren en een stad, waar de vrouwen de boventoon voeren. Dat uiteindelijk de weinig schokkende oplossing wordt gevonden de regerende vorst en vorstin in het huwelijksbootje te laten stappen, verhindert niet dat het geheel een geslaagde karikatuur vormt van de huidige man / vrouw strijd. Het zal niet de enige referentie aan de hedendaagse aktualiteit zijn.

Ravian in 'De Vogels van de Meester'

Hierna volgen twee kwalitatief (ook tekentechnisch) mindere albums: *Het Verloren Volk* en *De Vogels van de Meester.* In *Het Verloren Volk* keert een oeroud volk terug naar zijn thuisplaneet, die echter in de loop der jaren door Galaxity, de werkgever van Ravian en Laureline, is geannexeerd als leverancier van kostbare mineralen. Ravian en Laureline moeten nu tegen al hun principes in dit volk in een voor de mens onschadelijke positie rangeren. U begrijpt 't al: reservaten, deportaties en slavenarbeid. Een voor de hand liggend thema en een futloze uitwerking. Veel beter in dit album is het uitdiepen van de karakters van zowel Ravian als Laureline. Laureline blijkt doortastend, opvliegend, soms onnadenkend en principieel te zijn. Ravian daarentegen ontpopt zich als een twijfelaar, een volgzaam type en zelfs als een opportunist.
Ook in *De Vogels van de Meester* is het bovengenoemde het enige sterke punt: de uitwerking van de karakters én de onderlinge relatie van Ravian en Laureline. Het thema (een 'meester' die middels keiharde repressie een complete planeet beheerst) én de oplossing (eenheid van geest, maakt macht) zijn opnieuw te oppervlakkig om te kunnen boeien.

Laureline in 'De Ambassadeur der Schaduwen'

Ravian 'herstelt' zich pas in *De Ambassadeur der Schaduwen.* Ravian wordt in dit verhaal ontvoerd in het kosmische ontmoetingspunt waar alle volken en rassen uit het heelal hun eigen afdeling hebben. Laureline reist dan van volk naar volk in dit door en door corrupte 'centrale punt' om Ravian terug te vinden. Hij blijkt ontvoerd te zijn door de bewoners van het oudste deel van het centrale punt. Deze willen Galaxity ervan weerhouden met militaire middelen een nieuwe orde te stichten en orde op zaken te stellen. Verslagen druipen de aardlingen af.
Hoewel de bezochte rassen allen wel een bepaald aspekt van de mens parodiëren is de toon in dit album niet meer de zwaar moraliserende uit de voorgaande verhalen, waarin achtereenvolgens het kolonialisme/imperialisme en totalitaire systemen het moesten ontgelden. De relativering en de ironie keren terug. Het harmonieuze einde is niet zo mooi als het lijkt. Ook de menselijkheid – het woord zal nog vaker vallen – van alle figuren draagt bij tot een verlevendiging van het verhaal. Het contrast met de zo wijze en perfekte en dus onmenselijke reuzen die de aarde nog juist op het rechte pad

brachten, maakt de laatsten slechts minder sympathiek.
Het positieve beeld zet zich voort in *De Vale Schepper* en *De Helden van de Equinox*. In *De Vale Schepper* zijn Ravian en Laureline op zoek naar een maker van uiterst vergankelijke werelden. In deze werelden spelen zich steeds scènes af uit onze aardse geschiedenis. Stof tot parodie en belering te over dus. Toch blijft de toon speels en mild.[1] Ravian en Laureline's eigen principiële kritiek op dit herscheppen van de weinig opwekkende aardse historie wordt overigens door hun eigen daden op de tocht gezet.
In *De Helden van de Equinox* moet Ravian zich gedragen als een klassieke held. Slechts met behulp van de techniek weet hij echter een schijn van moed op te houden en het is zelfs zijn besluiteloosheid, wanneer zekerheid en voortvarendheid geboden is, die hem tot de verwekker maken van een nieuwe generatie op een planeet, waar de mensen onvruchtbaar zijn en de kinderen 'en masse' worden voortgebracht door een 'oermoeder'. Laureline neemt Ravian de 'voortplantingssessie' met deze oermoeder overigens nogal kwalijk.

HET EILAND VAN DE TOEKOMSTIGE JONGE ARBEIDERS.
EN HOEVEL ZAL OP ONS PAD KOMMEN
HMM... KUNNEN WE NIET EVEN RUSTEN
HA! DIT IS DUS FILENA

Ravian en zijn mededingers in 'De Helden van de Equinox'

De mededingers van Ravian in de race naar het trotse vaderschap maken het verhaal pas echt boeiend. Elk van hen parodieert een bepaalde aardse ideologie, wat weinig subtiel, maar wel heel geestig door Christin wordt uitgewerkt.
Naast deze lange verhalen verscheen in de loop der jaren ook een aantal korte verhalen in de *Pilote*-pockets die in Nederland als *Pep-Parade* verschenen. De korte verhalen zijn aanmerkelijk minder dan de albums: een logisch gevolg van het feit dat de ruimte in een dergelijke pocket zeer beperkt is. Christin krijgt geen tijd zijn karakters uit te werken. Ravian en Laureline, die in deze verhalen weinig voorkomt, blijven reliëfloze personen. En dat is funest voor Ravian. Christin's SF blijkt inhoud te missen wanneer hij zich tot de SF pur sang moet beperken. Zijn vondsten hebben simpelweg niet de originaliteit om een kort verhaal zonder enige franje boeiend te maken, zoals Bilal dat kan in *Ver van Huis.*

Mézières

De échte SF doet zoals gezegd pas zijn intrede in *Het Keizerrijk der 1000 Planeten.* Mézières maakt in dat verhaal eveneens een enorme vooruitgang. Naast de toegenomen technische vaardigheid speelt hierbij een rol dat Mézières in dit verhaal laat zien dat hij totaal geen moeite heeft met geloof-

HEEL CHARMANT, DEZE PERIODE... DAT MOET IK ZEGGEN. MAAR TOCH BEGRIJP IK NIET HELEMAAL HOE JIJ JE HELDERE EN DUIDELIJKE REDENERING VAN DAARNET KAN KOMBINEREN MET DIT TIJDELIJKE UITSTAPJE...
EEN VROUW IS EEN VAT VOL TEGENSTRIJDIGHEDEN, RAVIAN... WIL JE NU CHAMPAGNE VOOR ME BESTELLEN?...

Nostalgie in 'De Vale Schepper'

waardig vormgeven van een SF-wereld. Deze zeer persoonlijke SF-vormgeving is zijn sterkste punt, en geeft Ravian bovendien zijn eigen karakter.
Dit wordt des te duidelijker wanneer het verhaal zich afspeelt buiten Méziè-res' eigen SF-omgeving. Dan valt pas op hoe weinig persoonlijk zijn teken-stijl is. Zo lijkt de opening van *De Vale Schepper*, die zich afspeelt in een Indiase woestijn wel door Giraud in een slordig halfuurtje op papier gezet te zijn.[2]

Mézières zelf zegt vnl. door Hergé en Franquin te zijn beïnvloed. Van de rea-listen noemt hij bovendien Jijé (hem vinden we zeer duidelijk terug in de verhalen voor *Coeurs Vaillants*), Foster en Giraud, wiens invloed vol-gens mij veel groter is geweest dan Mé-zières hier stelt.
In de vele buitenaardse rassen herken-nen we inderdaad de invloed van Fran-quin. Hergé, Jijé en Foster hebben hun invloed gehad op de manier waarop Mézières de personen tekent. Giraud tot slot schemert overal door heen: landschappen, gebouwen etc., vooral wanneer het verhaal zich niet in een SF-omgeving afspeelt.
Al heeft Mézières hier weinig persoon-lijks meer aan kunnen toevoegen, toch moeten we zijn verdiensten goed in het oog houden: hij tekent goed, hoewel weinig persoonlijk, en zijn vormgeving is uniek en wordt slechts door enkelen, zoals Gillon en Giraud zelf geëven-aard. Bovendien hebben zijn tekenin-gen een heel open en ontspannen ka-rakter en ademt het geheel een vriende-lijke sfeer, die nog versterkt wordt door de voortreffelijke kleuring ver-zorgd door Mézières zuster. Overigens sluit deze atmosfeer maar ten dele aan bij de vaak veel serieuzere scenario's van Christin. Gelukkig is dit in het ver-haal nauwelijks storend.

Christin

Dat de SF in de scenario's van Christin allesbehalve schokkend is (in dit op-zicht vult Mézières hem goed aan!) hebben we al meer dan eens gemerkt. Ook Christin zelf is zich daarvan be-wust. Hij werkt al oudere SF-thema's op een aardige en redelijk originele manier uit en verdiept zich gelukkig niet in de problemen die het tijdreizen met zich meebrengt. Dat is slechts een 'facilité de recit'. Slechts eenmaal laat Christin zich verleiden een kort verhaal over het tijdreizen te schrijven. Hij kent echter zijn beperkingen en hij be-seft eveneens hoe moeilijk het zou zijn de paradox van het tijdreizen in de strip te behandelen.
Bovendien is het niet de science (weten-schap) maar de fiction (fantasie) die hem boeit in SF. 'De wetenschappelij-ke waarde van Ravian', aldus Christin, 'is nul.'

Andere dingen maken Ravian boeiend. Om te beginnen verwijst de strip zeer regelmatig naar aktuele gebeurtenissen en stromingen. Christin zegt daar zelf over dat zij (Mez. en hij) met Ravian een verhalende strip willen maken met een politieke linkse inslag, juist als uit-zondering op de grote meerderheid van de Franse en Amerikaanse strips die zich volgens Christin rechts van het midden beweegt. Daarom mocht Ravi-an niet los staan van de maatschappij zoals Superman of Lone Sloane, klas-sieke of minder klassieke avonturiers. Wat dat laatste betreft is Christin vrij-wel geheel in zijn bedoeling geslaagd. Noch Ravian noch Laureline staan los van de gebeurtenissen. Ze voelen zich er zeer bij betrokken, ieder op zijn of haar eigen manier. Ook zijn geen van beiden klassieke helden. Hun succes, als ze dit al boeken, wordt altijd gere-lativeerd, hetzij door het weergeven van 'de keerzijde van de medaille' die altijd aanwezig is (*Keizerrijk*), hetzij door hen zelf. Zo ondermijnen ze in *De Vale Schepper* hun o zo principiële oordeel over dit wezen dat de geschie-denis opnieuw in scène zet. Ontbreekt echter dit geestige relativisme, dan loopt Ravian het risico een moralise-rende en bij vlagen zelfs dweperige strip te worden (*Verloren Volk*). Ook moet het geheel subtiel blijven. In de *Vogels van de Meester* bv. wordt op een vreselijke manier de mensheid 'eventjes' aan de kaak gesteld. Christin vergeet dan 'eventjes' dat satire meestal subiliteit behoeft om werk-zaam te zijn.
Ook in een ander opzicht onderschei-den Ravian en Laureline zich van klas-sieke helden. Het zijn mensen, met hun eigen persoonlijkheid, hun eigen fou-ten en hun eigen gevoelens. Dit maakt ook de onderlinge relatie, met alle er-gernis over elkaars fouten en opwellin-gen, kleine ruzies en irritaties, maar ook met alle liefde en tederheid zo boeiend. En dat allemaal in een qua tekst zo beperkt medium als de strip!
Deze menselijkheid beperkt zich overi-gens niet tot Ravian en Laureline. In de laatste drie albums vinden we nau-welijks meer stereotypen, terwijl ook in de voorgaande verhalen maar weinig personen in een traditioneel zwart-wit schema te passen waren.
Het lijkt wel een patentprodukt van Christin: met zo weinig middelen zo veel nuances in karakters en menselijke emoties aanbrengen. Ook in zijn ande-re verhalen, met name *De Falangisten van de Zwarte Orde*, dat hij met Enki Bilal maakte, vinden we dit terug.
En naast de geestige verhalen, naast de prettige tekeningen en de schitterende covers, naast de vele ironisch-kritische trekjes is het vooral deze menselijkheid die Ravian zo de moeite waard maakt.

Noten:

1 Christin zegt ook zelf niet in een ideale maatschappij te geloven. Hij vindt 't leuk bepaalde samenlevingsmodellen te testen en te vergelijken, iets dat hij nog meer ex-pliciet zal doen in *De Helden van de Equinox*.

2 Vergelijkt u deze pagina's maar eens met Jim Cutlass, dat wel getekend werd door Giraud en dat zelfde 'slordig-half-uurtje-sfeer' ademt.

Bronnen

Veel is er niet geschreven over Ravian, ze-ker niet in Nederland. In Frankrijk is echter het tijdschrift *Schtroumpf* no. 7 in zijn ge-heel aan Ravian gewijd. Ik heb van de in-terviews met Mézières en Christin gebruik gemaakt en delen van de bibliografie over-genomen. De bibliografie in *Schtroumpf* is echter veel vollediger dan het hier opgeno-men lijstje.

Bibliografie

In Nederland verschenen verhalen en albums:
- *Ravian en de 4e dimensie* (in 1968 werd dit verhaal gepubliceerd in *Pep*)
- *Het Woedende Water* (1973) = *Het Woedende Water + Aarde in Vlammen*. In de 1e druk ontbreken 9 platen
- *Het Keizerrijk der 1000 planeten* (1973)
- *Land zonder Sterren* (1974)
- *Het Verloren Volk* (1974)
- *De Vogels van de Meester* (1975)
- *De Ambassadeur der Schaduwen* (1976)
- *De Vale Schepper* (1978)
- *De Helden van de Equinox* (1979)
- *Métro Châtelet, richting Cassiopeia* (1981)

In de *Pep-parades* verschenen in de loop der jaren de volgende verhalen:
- *Het Raderwerk van Uxgloa* (no. 2, 1970)
- *De Waanzinnige Verzamelaar* (idem)
- *De Rampplaneet* (no. 3, 1970)
- *De Asteroïde* (idem)
- *Het ding Flumgulff* (no. 4, 1971)
- *De Planeet Malpalm* (idem)
- *Triomf der Techniek* (no. 5, 1971).

Pierre Christin & Jean-Claude Mézières:
Halte Châtelet, richting Cassiopeia
Oberon. Haarlem, 1981. Prijs *f* 5,95

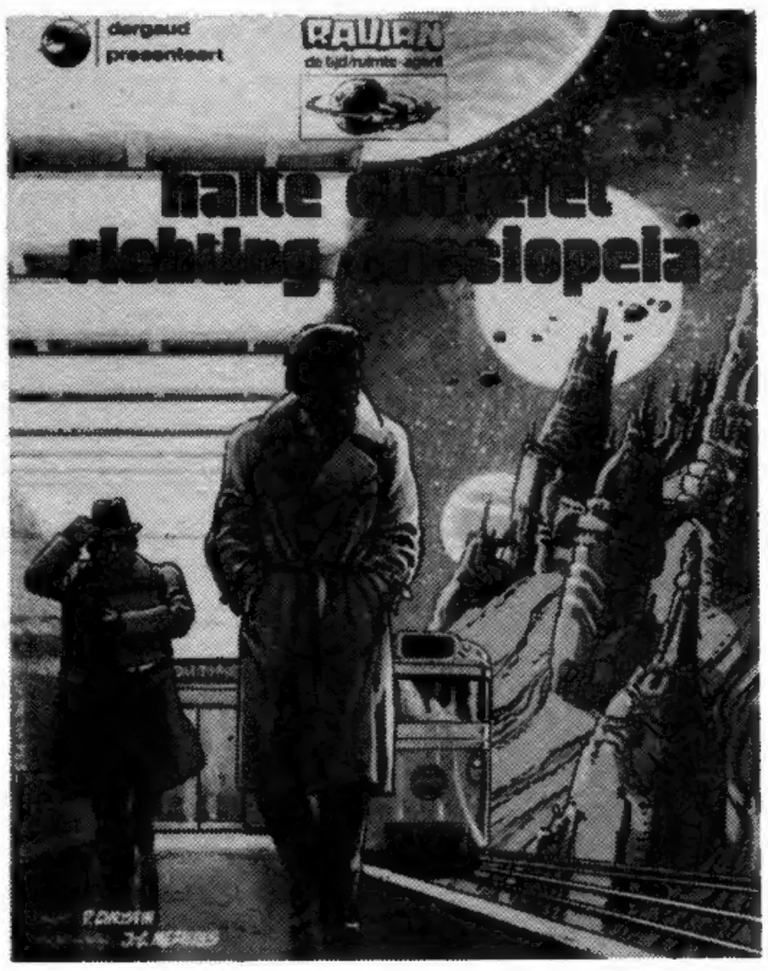

Wat vervreemd kijken we op wanneer we de eerste tien pagina's van de nieuwe Ravian achter de rug hebben. Waar gaat dit over? Heb ik soms een deel gemist? Dit album start, net zoals *De Vale Schepper* midden in het verhaal. Maar in tegenstelling tot *De Vale Schepper* – daar verhoogde het 't verrassingselement – werkt het hier slechts verwarrend.
Na vijftien bladzijden hebben we echter toch de draad te pakken en begint het scenario steeds meer te boeien door de detectiveachtige opbouw.
Centraal in dit album staan door de tijd reizende verschijningen die in Parijs anno 1980 opduiken. Deze verschijningen moeten onderzocht maar bovenal uitgeschakeld worden, aangezien hun optreden de loop van de geschiedenis zou kunnen wijzigen. Dit laatste is Ravian's taak en terwijl Laureline lichtjaren verder hun herkomst onderzoekt, slaagt Ravian erin met de hulp van een agent van Galaxity twee monsters te vernietigen.
Dit album eindigt met een aantal ontdekkingen: zo blijkt de plaats van herkomst van de verschijningen in het stelsel Cassiopeia te liggen. Bovendien hangt de Griekse mythologie met de verschijningen samen en om alles nog ingewikkelder te maken bemoeien twee hedendaagse multinationals zich ook met de zaak. Het wachten is nu op het volgende deel.
De tekeningen voldoen geheel aan de verwachtingen. De SF-gedeelten met Laureline zijn prima, maar vooral de scénes in Parijs staan op een hoger peil dan ik verwacht had. Mézières slaagt

Albert verbreekt een telepatische verbinding

er goed in de druilerige en bijna naargeestige sfeer van winters Parijs over te brengen. Overigens wordt het hele boek gekenmerkt door een bedrukte atmosfeer, iets dat we zeker van Mézières niet gewend zijn.
In de loop van het verhaal zet Christin weer een aantal mooie karakters neer: om te beginnen Albert, de helper van Ravian. Een man van meer dan middelbare leeftijd, altijds vriendelijk, behulpzaam en belerend, vaak op de grens van het irritante én hij oogst resultaten, wat we van Ravian niet kunnen zeggen.
En dan zijn er ook nog een praatgrage hotelhoudster en een wat sjofele oude man, aan wie echter weinig ontgaat en die Ravian weer op het juiste spoor zet.
Ravian zelf is in dit verhaal chronisch vermoeid, lichtelijk lamlendig en snel geïrriteerd. Hij leeft pas op bij het telepatische contact met Laureline dat mogelijk gemaakt wordt door een hersenoperatie.
Al met al is dit een mooi album, maar zeker niet het beste van de reeks. Persoonlijk vind ik het ook erg jammer dat Christin het verhaal in onze tijd gesitueerd heeft. Het enige nadeel dat aan de aanschaf kleeft zal het lange wachten op het vervolg zijn.

(MD) ■

ZWARTKIJKEN MET Franquin....

een MIJLPAAL op stripgebied!!

Franquin ZWART KIJKEN

YENDOR

FRANQUIN ZETTE VOOR ZWARTKIJKEN GUUST AAN DE KANT. IN DE KORTE, AFGERONDE 'GRAPPEN' VAN ZWARTKIJKEN GEEFT DE VADER VAN HET BELGISCHE STRIPVERHAAL ZIJN SOMBERE VISIE OP DE SAMENLEVING.

VERSCHIJNT: APRIL '81

fl. 12,50

UITGEVERIJ YENDOR, POSTBUS 42515, ROTTERDAM

DUPUIS STRIPBOEKEN VOOR ELK WAT WILS!

ZOJUIST VERSCHENEN:

Deliège	**DE VRIJHEID OP ZAK** (Jaap nr. 4)	*f* 5,95
De Gieter	**HET FARAOGRAF** (Papyrus nr. 4)	*f* 5,95
Jijé	**DE DIAMANTBENDE** (Jan Kordaat nr. 2)	*f* 5,95
Eddy Paape	**HET RIJK VAN DE ZON** (Flip Flink nr. 7)	*f* 5,95
Mitacq	**DE ZWARTE GODIN** (Jeugdzonden nr. 11)	*f* 5,95
Jijé	**BADEN POWELL I** (Geschiedenis in Beeldverhalen nr. 9)	*f* 5,95
Jijé	**BADEN POWELL II** (Geschiedenis in Beeldverhalen nr. 10)	*f* 5,95
Remacle	**ZWARTBAARD TEGEN HERCULES & CO.** (Ouwe Niek nr. 23)	*f* 5,95
Devos	**ELEKTRONEN EN EDELZONEN** (Geniale Olivier nr. 9)	*f* 5,95
Sirius	**DE TALISMAN VAN TIMOER** (Timoer nr. 3)	*f* 5,95
Mouminoux	**VEEL BELOVEN EN WEINIG GEVEN, DOET DE GEKKEN IN VREUGDE LEVEN** (Premolaar nr. 3)	*f* 5,95
	ROBBEDOESALBUM nr. 156 (gekartonneerd)	*f* 15,—
Dufossé	**STRIJD OM STAROTH** (Tärhn nr. 3)	*f* 5,95
Jidéhem	**GELUKKIGE SOPHIE** (Sophie nr. 3)	*f* 5,95
Morris	**LUCKY LUKE SPECIAL** nr. 3 (luxe uitvoering - gek.)	*f* 19,95
Seron	**IN DE KLAUWEN VAN DE HEER** (Mini-Mensjes nr. 11)	*f* 5,95
Leloup	**DE TIJDSPIRAAL** (Yoko Tsuno nr. 11)	*f* 5,95

EN NOG (BINNENKORT) TE VERSCHIJNEN:

week 14:	Berck/Cauvin	**VOETBAL IS OORLOG** (Sammy nr. 14)	*f* 5,95
	Piroton/Tillieux	**GRAND CANYON** (Jess Long nr. 6)	*f* 5,95
	Eddy Paape	**DE DOOD LOERT ONDER WATER** (Flip Flink nr. 8)	*f* 5,95
	Kox/Cauvin	**DAG EN NACHT** (Agent 212 nr. 1)	*f* 5,95
	Jidéhem	**ZOEF VOELT ZICH BEDREIGD** (Sophie nr. 4)	*f* 5,95
week 19:	Jidéhem	**RETRO SOPHIE** (Sophie nr. 16)	*f* 5,95
	Ramaïoli	**DE BEGRAVEN MAAN** (De Franse Indiaan nr. 2)	*f* 5,95
	Sirius	**HET BRONZEN ZWAARD** (Timoer nr. 4)	*f* 5,95
	Jannin/Franquin	**PIETER POOK EN MOLLEKE** (Debuut nr. 1)	*f* 5,95
	Macherot	**SNOESJE EN DE BIJEN** (Snoesje nr. 3)	*f* 5,95
week 24:	Lacroix/Genin	**DE SCHUWE PLANEET** (Yann, de Zwerver nr. 3)	*f* 5,95
		ROBBEDOESALBUM nr. 157 (gekartonneerd)	*f* 15,—
	Devos	**LUI VAN EEN ANDERE WERELD** (Beste uit Robbedoes nr. 5)	*f* 5,95
	Lambil/Cauvin	**EL PADRE** (De Blauwbloezen nr. 17)	*f* 5,95

uitgeverij dupuis n.v.

Industriestraat 13, 6135 KE Sittard
Telex 36025 – Telefoon 04490-19744*

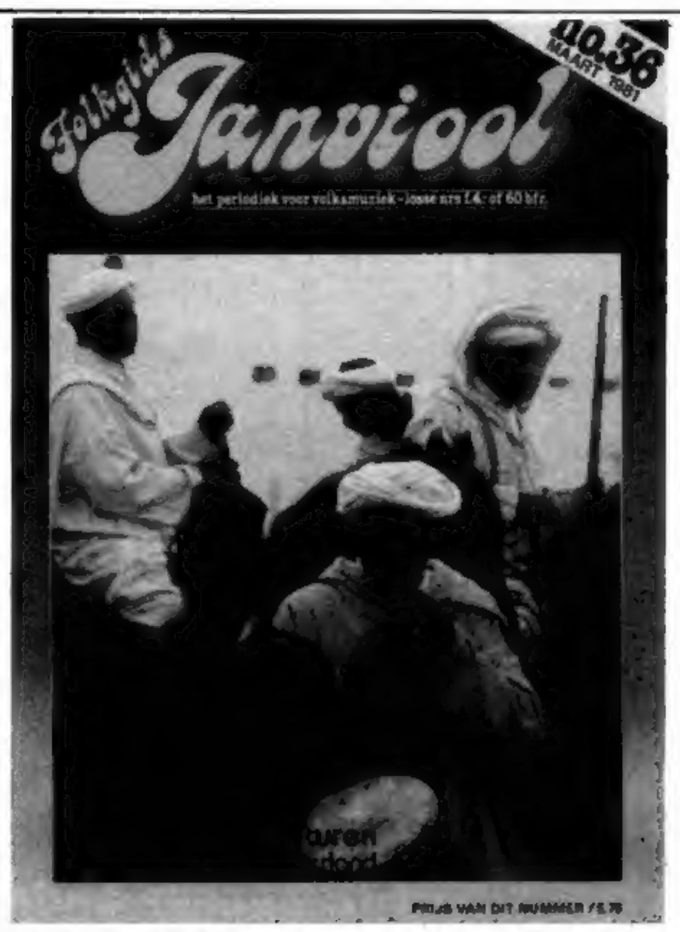

Folkgids Janviool

JANVIOOL is hét vakblad voor de Nederlandse en Vlaamse folk en volksmuziekliefhebber.
Het blad richt zich vooral op de ontwikkelingen in het eigen land. Daarbij staat de volksmuziek centraal, maar randgebieden zoals middeleeuwse muziek, luisterlied en politieke muziek worden niet uit het oog verloren.

Neem een abonnement

- Als u op de hoogte wilt blijven van nieuw verschenen boeken en platen, van folk-optredens in binnen- en buitenland dan is een abonnement voor u onmisbaar.
- Als u meer wilt weten over het bespelen en het zelf bouwen van een volksmuziekinstrument, kunt u daarover regelmatig lezen in **JANVIOOL.**
- Als u meer wilt weten over tekst en melodie van volksliedjes, dan is de rubriek TEKST EN UITLEG, omlijst met wat achtergrond-informatie, een interessant gegeven in ieder nummer.

Tip voor een geschenk

Het is misschien een goede suggestie **JANVIOOL**, via een abonnement cadeau te doen aan familie of vrienden. Dat bespaart u een probleem in een tijd dat iedereen zo ongeveer alles al heeft... behalve een abonnement op **JANVIOOL.**

JANVIOOL verschijnt 7× per jaar à *f* 25,— (CJP-houders *f* 22,50). Een abonnement kan elke maand ingaan. Dat wordt voor u geregeld als u de hierbij afgedrukte bon aan ons adres zendt. In een open envelop zonder postzegel sturen aan:

Adm. Janviool, Antwoordnummer 420, 3700 VB Zeist

Wilt u als **nieuwe** abonnee van **Janviool** noteren m.i.v. .....

.....
naam en voorletters

.....
adres

.....
postcode en plaats

Het abonnement is een geschenk van

.....
naam en voorletters

.....
adres

.....
postcode en plaats

datum: ..... Handtekening:

Adm. Janviool – Antw.nr. 420 – 3700 VB Zeist – tel. 03404-52292

Wilt u mij als **nieuwe** abonnee van **Janviool** noteren m.i.v. .....

.....
naam en voorletters

.....
adres

.....
postcode en plaats

datum: ..... Handtekening:

Adm. Janviool – Antw.nr. 420 – 3700 VB Zeist – tel. 03404-52292

Door Jac Drewes

¿Haalt 1984 1984?
De ontdekking van nieuwe werelden

Er is een tijd geweest dat wij Amerika lieten ontdekken door Spanjaarden, maar dat ligt al weer zo'n vijf eeuwen achter ons. Voor de stripliefhebber valt er echter nog veel onbekends op te sporen in Amerika. De klassieke krantenstrips, zoals *Little Nemo, Dick Tracy, Prince Valiant, Flash Gordon* en *Tarzan* zijn hier behoorlijk bekend, en ook de grootste superhelden *Superman, Batman, Spinneman* en de *Vier Verdedigers* zijn voor de Nederlandse jeugd gemeengoed. *Donald Duck* en *Mickey Mouse, Popeye* en de *Peanuts* zijn tot ons dagelijks leven gaan horen en de *Freak Brothers* zou je zo in Amsterdam kunnen tegenkomen. Toch werden en worden er op dat uitgestrekte kontinent ontzettend veel strips gemaakt, die bij ons maar een geringe bekendheid genieten. Daar is natuurlijk veel werk van mindere kwaliteit bij, maar onder een zo omvangrijke stripproduktie als de Amerikaanse zitten vanzelfsprekend ook zeer lezenswaardige en tekentechnisch hoogstaande beeldverhalen. De hoeveelheid garandeert als het ware vanzelf een beperkte hoeveelheid kwaliteit. Aan de ontdekking van deze kwaliteit voor de Nederlandse stripwereld valt nog best iets te doen. In Frankrijk is men daar al in het begin van de zeventiger jaren aan begonnen, maar dat is in Nederland maar in beperkte mate doorgedrongen. Uitgeverij *Semic* lijkt zich sinds korte tijd voor Nederland te zijn gaan specialiseren, om het betere werk onder de Amerikaanse strips op te sporen. Zij maakt daarbij, net als 500 jaar geleden, gebruik van Spanjaarden om nieuwe stripwerelden te ontdekken.
Onlangs verschenen twee nieuwe striptijdschriften op de Nederlandse markt: *1984* en *Creepy*, uitgegeven door Semic. Reden om eens te gaan praten met redakteur Jan de Rooij en produktieman Luis Martinez.

Semic Press

Uitgeverij *Semic Press,* tegenwoordig kortweg als *Semic* aangeduid, opereert vanaf 1971 op de Nederlandse markt. In tien jaar tijds zijn er een flink aantal albums uitgebracht. Meest kenmerkend is, dat geen enkele serie een lang leven beschoren is geweest, met uitzondering van de *Prins Valiant*-albums, die nog steeds uitkomen en zich zelfs in een groeiende populariteit mogen verheugen. Toch heeft het fonds in de loop der jaren grote namen gekend, die nu als albumseries bij andere uitgeverijen redelijke tot uitstekende oplagecijfers halen. Zo bracht *Semic* in de jaren '73-'75 zes *Blueberry*-albums uit. Van '73-'76 kwamen vijf *Olivier Blunder*- en zes *Tanguy en Laverdure*-albums uit, die tot hun recente heruitgave elders tot de gezochte stukken onder de liefhebbers behoorden. Dat geldt nog steeds voor de vier *Bob Morane*-verhalen, die in 1974 en 1975 bij *Semic* verschenen. Het fonds van de uitgeverij was in de loop van die tien jaar zeer divers samengesteld. Belangrijke Nederlandse strip was: *Kraaienhove* van Willy Lohman (twee uitgaven). Van de Franse strips moeten genoemd worden: *Lobbes* (Gai-Luron) van Gotlib en *Schipbreuk in de tijd* van Gillon. Als Italiaanse toppers kunnen genoemd worden: *Cocco Bill* (2 albums) en *Zorrykid* van Jacovitti, en *Nick Carter* van Bonvi, en ook van de Britse first lady *Modesty Blaise* kwam een deel uit. Beroemde Amerikaanse strips werden echter van het begin af aan ook door *Semic* uitgebracht: *Dennis the Manace* van Hank Ketcham (9 delen), *Jippie* van Tom K. Ryan (3 delen), *Mandrake* van Lee Falk (1 deel), *Oerm* van Johnny Hart (1 deel), *Rip Kirby* van John Prentice (1 deel), *Tovenaar van Id* van Johnny Hart (1 deel) en *Prins Valiant* van Hal Foster (tot nu toe 20 delen). Met uitzondering van deze laatste titel waren het dus allemaal geen blijvertjes. Het is mogelijk, dat een aantal uitgaven te vroeg is gekomen voor de Nederlandse markt, maar waarschijnlijker is, dat het ver-

Will Eisner-scenario voor The Spirit

Gimenez voor Spaanse 1984

spreidingssysteem waar Semic gebruik van maakte, gezorgd heeft voor een te geringe bereikbaarheid van de albums onder de potentiële liefhebbers van deze weinig bekende strips. De Rooij en Martinez geven toe dat er aan de verspreiding wel het een en ander schort, maar zij hopen dat dat in de naaste toekomst zal gaan verbeteren.

EC

Ondanks de slechte ervaringen in het verleden willen zij toch de draad weer opnemen van het uitbrengen van Amerikaanse kwaliteitsstrips. Weinig bekendheid hier in Nederland kennen de zgn. *EC-comics,* die in het begin van de jaren vijftig in Amerika verschenen bij Entertaining Comics van uitgever William M. Gaines. Deze strips van de hand van beroemde tekenaars als Harvey Kurtzman, Wallace Wood, Jack Davis, Frank Frazetta en Al Williamson, worden onder kenners hoog gewaardeerd. In Amerika worden zij momenteel heruitgebracht in luxe-hardcover-albums in cassette. Momenteel zijn vier van die cassettes verschenen: *Weird Science, Tales from the Crypt, Two-fisted Tales* en *Weird Fantasy.* gezien de beperkte oplage zijn daarvan overigens een niet onaanzienlijk deel in Nederland geïmporteerd. De belangstelling is er dus wel.

In 1955 kwam aan de meeste EC-uitgaven een min of meer abrupt einde, vooral door toedoen van de beruchte psychiater Dr. Frederic Wertham, die in zijn boek *The seduction of the Innocent* ten strijde trok tegen het geweld en de criminaliteit die in de comicbooks werden afgebeeld. Deze zouden een slechte invloed hebben op kinderen en hun geestelijke gezondheid ernstig schaden. Vooral de EC-comics moesten het in dit boek ontgelden en door het grote maatschappelijke geloof, dat aan de beweringen van Wertham werd toegekend, werd verdere uitgave van de meeste titels onmogelijk. De uitgevers verplichtten zich tot het onderwerpen van hun materiaal aan de Comicscode, waardoor sex, marteling, geweld en criminaliteit voortaan onmogelijk werd in de kinderlectuur die de comicbooks nog altijd zijn. Alleen het blad MAD overleefde deze ingreep, en ging trouwens later over op het zgn. magazine-formaat, waardoor men zich als blad voor volwassenen aan de Comics Code kon ontrekken. Ook met een aantal andere titels werd deze manoeuvre uitgeprobeerd, maar dat mocht niet meer baten. De EC-line was ter ziele en de liefhebbers, die zichzelf EC-fan-addict noemden, moesten zich behelpen met wat er tot dan toe verschenen was. Vooral in de undergroundstrips zal de herinnering aan EC later een grote rol gaan spelen.

Warren

In 1965 probeert uitgever James Warren de draad weer op te nemen met magazines als *Creepy, Eerie, Blazing Combat* en *Vampirella.* Alleen Science-Fiction staat inmiddels niet meer zo in de belangstelling, terwijl dat in de EC-tijd toch de meest gewaardeerde comics waren. Voor zover mogelijk werden zoveel mogelijk oude EC-tekenaars aangetrokken, en van de grote namen ontbreken eigenlijk alleen Harvey Kurtzman, Graham Ingels en Bernie Krigstein op het appèl. Maar het blijkt niet meer mogelijk de oude sfeer terug te halen en al snel moet Warren een beroep doen op andere tekenaars. Hij vindt die voor een deel onder de undergroundtekenaars, zoals Jeff Jones, Larry Todd en Vaughn Bodé, en ook jonge tekenaars krijgen bij Warren hun eerste kansen, zoals Frank Brunner, Mike Ploog en Bruce Jones. In latere jaren moet hij terugvallen op voornamelijk Spaanse tekenaars, die om het onaardig te zeggen, relatief goedkoop te krijgen zijn. Bekende namen zijn: José Ortiz, Luis Bermejo, Esteban Maroto, Josep Bea, Jose Gonzales en Martin Salvador. Nog later komen daar Philippijnse tekenaars bij, die eerst voor DC of Marvel gewerkt hebben, zoals Alfredo Alcala, Alex Nino en Rudy Nebres. Echte klappers worden de uit de undergound afkomstige Richard Corben en, althans tijdelijk, Will Eisner, die zijn eigen Spirit-magazine krijgt.

In de jaren 1973 tot 1976 probeert Semic de Warrenstrips in Nederland te

Vampirella van Pepe Gonzalez

UN TIRON FUERTE Y..
BLOOSH!
¡...A LA SARTÉN!
.... ¿EH?
QUÉ RARO NUNCA VI ESTA REVISTA EN NINGUN KIOSCO PERO ¡ES ESTA GRCA. COMPLETAMENTE GRCA!
LA CAZA DEL AYER
¡CAPTURE UNA PIEZA DE LA PREHISTORIA! ¡EXCITANTES AVENTURAS! ¡ULTIMO GRITO EN DEPORTES!
¡VISTE A LAS AGUAS RESTANCADAS DEL AYER EN UNA EXPEDICIÓN SIN IGUAL!
¡ADQUIERA LOS ARTICULOS DE DEPORTE DE "TIMING CIRCLES INC."
CA CA ¡CARACOLES!
MACABRE
TENGO AHHHH QUE LEER.LO AHHH
LLAME O PASE A VERNOS HAY UNA SUCURSAL DE LA TIMING CIRCLES INC.ª EN SU CIUDAD CAPTURE UNA PIEZA DE LA PREHISTORIA
¡QUÉ COSAS! HAY UNA SUCURSAL EN MI POBLACIÓN ¿COMO ES QUE NUNCA ME FUE? ¡VAYA EDIFICIO MAS RARO..'
¿HAY ALGUIEN..?
TIMING CIRCLE INC.
Guión: BUDD LEWIS / Dibujos: ALEX NIÑO
49

Alex Nino voor Spaanse 1984

introduceren met het blad *Macabre* (11 nummers) en een Spiritmagazine (3 nummers). Ook van *Vampirella* verschijnen 8 nummers. Het wordt geen succes, en met uitzondering van de Spirituitgaven, die inmiddels hun erkenning wel gevonden hebben, zijn de bladen nog steeds bij De Slegte te koop. Ook hierbij hebben de slechte verspreidingskanalen vermoedelijk een rol gespeeld, maar De Rooij en Martinez zijn ervan overtuigd, dat ze ook te vroeg waren en dat de belangstelling voor dit soort strips nu veel groter zal zijn.

1984

Ook de science-fiction-strip mag zich sinds een aantal jaren weer in een veel grotere belangstelling verheugen. Vooral onder invloed van de grote films als *Star Wars, Close encounters, Alien* en *The Empire Strikes Back,* is SF weer helemaal terug als genre in de Amerikaanse strip. Toch komt het idee voor een blad als *1984* van Spanjaarden. In 1975 maakten Josep Toutain en Luis Vigil plannen voor een SF-stripmagazine dat over de hele wereld verspreid zou worden, onder de titel *Yesterday, today ... TOMORROW.* Zij wilden beginnen in Amerika, en benaderden James Warren. Vanwege de slechte situatie in de uitgeverswereld bleven de plannen liggen tot 1978, toen Warren met het blad uitkwam onder de inmiddels nieuw bedachte naam *1984*. Snel volgde Spanje zelf en later ook andere landen. In 1979 bracht Semic het blad in Nederland uit. Voor deze uitgave kan geput worden uit verhalen van de Amerikaanse versie, maar ook is het mogelijk om verhalen uit b.v. de Spaanse versie te plaatsen. Tot nu toe is daar echter nog maar weinig gebruik van gemaakt en de eerste zeven nummers van de Nederlandse versie bevatten dan ook grotendeels verhalen die al in de Amerikaanse versie hebben gestaan. De Rooij vindt zelf, dat de kwaliteit van de Amerikaanse versie snel terugloopt, en is van plan om in *1984* ook verhalen op te gaan nemen, die eerder in *Creepy* en *Eerie* zijn verschenen. Hij hoopt op die manier de kwaliteit van het blad op peil te houden. Voor de Nederlandse versie is het ook mogelijk om een beperkte hoeveelheid Nederlands materiaal op te nemen. Zo zal (zie SS 142) binnenkort *Lazarus Stone* van Dick Matena in 1984 gaan verschijnen, te beginnen met de aflevering die eerder in het boek *Amen* heeft gestaan, maar daarna vervolgafleveringen. De hoop bestaat dat dit dan weer door versies van *1984* in andere landen wordt overgenomen.
Ook voor België bestaan plannen om *1984* te gaan uitbrengen, zowel in een Nederlandse als in een Franse versie (*3 Media Print*). De onderlinge uitwisseling van materiaal maakt het er niet eenvoudig op al deze versies uit elkaar te houden. Voor de covers wordt voor de Nederlandse versie momenteel gebruik gemaakt van de covers van de Spaanse versie, terwijl de Spaanse versie zelf, die vanwege de maandelijkse verschijning al verder is dan de Amerikaanse, b.v. weer gebruik maakt van de Amerikaanse *Creepy*covers!

Creepy

Omdat *1984* aardig loopt, vooral ook omdat het door Aldipress niet selektief verspreid wordt, heeft Semic het aangedurfd om ondanks de slechte ervaringen in het verleden ook weer met een Nederlandse versie van *Creepy* te komen. Groot voordeel is thans, dat er een selektie gemaakt kan worden uit meer dan honderd Amerikaanse nummers, wat de kwaliteit kan vergroten.

Amerikaanse Creepy-cover op Spaanse 1984

Ook hier kan eventueel geput worden uit versies uit andere landen. Zo is de cover van nummer 1 ontleend aan de Spaanse versie.
De eerste indrukken van beide bladen zijn goed, maar het is de vraag, hoelang deze selektiemogelijkheden de kwaliteit op peil kunnen houden. Haalt *1984* 1984? James Warren heeft deze vraag in zoverre voor zich uit geschoven dat hij de titel van het blad voor Amerika al veranderd heeft in *1994!*
In ieder geval zal gedurende lange tijd Richard Corben een plaats in het blad innemen. De al genoemde Josep Toutain, de Spaanse uitgever van *1984* en *Creepy* is tevens agent voor Corben voor Europa, en heeft b.v. zijn werk nu ook weer aan *Métal Hurlant* verkocht, maar met het verdwijnen van *Gummi*, lijkt Corben voor Nederland voor 1984 verzekerd. Er wordt dan ook over ge-

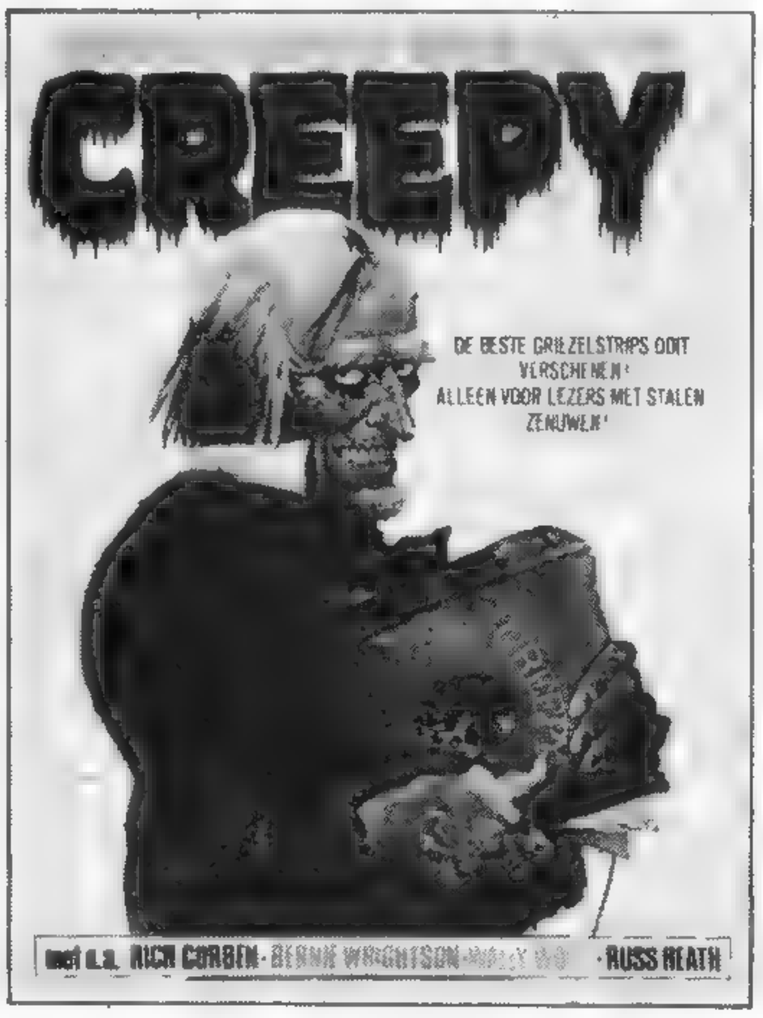
CREEPY
DE BESTE GRIJZELSTRIPS OOIT VERSCHENEN!
ALLEEN VOOR LEZERS MET STALEN ZENUWEN!
met o.a. RICH CORBEN · BERNIE WRIGHTSON · RUSS HEATH

Spaanse cover voor Nederlandse Creepy

Wrightson-verhaal uit Creepy in 1984

dacht om nog een nieuw blad te beginnen wat lijkt op Warrens *Comix International* waarin indertijd veel Corbenverhalen uit *Creepy* in zijn herdrukt. In ieder geval zullen *Bloodstar, Den II, Rowlf* en *Beast* in een of andere vorm bij Semic gepubliceerd worden. Dat betekent een zekere garantie voor de kwaliteit. Mogelijk dat er ook voor de kombinatie van SF met soft sex, zoals die vooral in de Amerikaanse en Spaanse *1984* te vinden is, een markt in Nederland is. En mocht de bom toch eerder vallen, dan wordt de vraag vanzelf overbodig.

Toekomst
1984 en *Creepy* zullen het oude EC-niveau wel niet halen en daarom zijn De Rooij en Martinez van plan om de oude EC-verhalen zelf naar Nederland te halen en uit te geven. Het is al gelukt om kontakt met William Gaines te krijgen en hij heeft al een, overigens gepeperde vraagprijs voor rechten enfilms genoemd. Dat is op zich al een wonder, omdat van Gaines bekend is, dat hij moeilijk te bereiken is. Daarnaast heeft Semic overigens voldoende goede plannen om de ontdekking van goede Amerikaanse strips voor Nederland voort te zetten. Uiteraard zal Prins Valiant voortgezet worden. Sinds kort wordt de hele serie herdrukt, ook in hard-cover. Verder zal van Hal Foster een album worden uitgebracht met het beroemde *Medieval Castle* uit 1944 en *Het lied van Bernadette,* naar het boek van Franz Werfel. Sinds kort is men ook weer Spirit-verhalen in albumvorm gaan uitgeven, waarbij de selektie wordt aangehouden, die gemaakt wordt door de Deense Carlsenuitgave. Verder zal er een *Edgar Allan Poe*special komen met verhalen van o.a. Corben en Wrightson. Een album met Creepy-verhalen van Wallace Wood komt binnenkort op de markt en ook een album met nog niet in Nederland verschenen verhalen van Berni Wrightson staat op het verlanglijstje. Van Corben verschijnt een bundeling *Creepy*-verhalen.
Ook verzamelingen van de betere strips van andere Amerikaanse tekenaars zullen bij Semic gaan verschijnen. Deze bundelingen worden overgenomen van *Editions du Triton*, de Amerikaanse tak van Editions du Fromage, en omvatten werk van Neal Adams, Rand Holmes, Paul Kirchner, Ralph Reese en Mike Kaluta. Al met al een mogelijk geslaagde poging om nieuwe Amerikaanse stripwerelden te ontdekken.

Noot 1: zie nieuwsrubriek nr. 145.

HIJ VERDWEEN AAN DE ANDERE KANT VAN DE MUUR. DAARNA WAS HIJ NIETS MEER DAN EEN BEWEGENDE STIP IN DE RICHTING VAN DE HEUVELS .... DAN .... NIETS ....

EEN OORVERDOVEND LAWAAI DEED ALLES TRILLEN. HET LEEK EEN ENORM TROMGEROFFEL ...

ZRU

MMM

MMM

MMM!

DE OPKOMENDE ZON WEERKAATSTE HAAR SCHITTERENDE STRALEN IN HET ZILVEREN VOORWERP DAT ZICH VERHIEF...

HET VERDWEEN IN HET HEELAL VER VOORBIJ DE DAGERAAD...

HET GING DWARS DOOR DE WOLKEN, DE ATMOSFEER EN MISSCHIEN ZELFS DE HEMEL. DAARNA, ZOALS DE DAUW OP DE BLOEMEN, VERDWEEN HET....

Pepe Gonzalez: SF en soft sex

Door Hans van den Boom

Stripalbumkopers onderzocht. Wie kocht Scarlet Dream en de Zonen van de keizer?

Bent u de gelukkige bezitter van *Tom Poes en de brombollen*? Of van *Exterminator 17,* het *Tina Zomerboek 1980* of *Scarlet Dream nummer 1*? Zo ja, dan bent u mogelijk ook een van de deelnemers aan een onderzoek dat uitgeverij Oberon heeft gehouden onder kopers van deze en nog vier andere stripalbums.

Voordat we ingaan op de resultaten van dit onderzoek moet één ding vooropgesteld worden: De vorm van het onderzoek (vragenlijsten die door de kopers teruggestuurd moesten worden) laat niet toe dat er veel absolute waarde gehecht wordt aan de verkregen uitkomsten. Dergelijke onderzoeken vertonen altijd een vertekening. De albumkopers die de vragenlijst terugsturen hoeven bepaald niet representatief te zijn voor het hele koperspubliek. Het is zelfs waarschijnlijk dat de inzenders meer dan normaal bij het stripgebeuren betrokken zijn en dus meer dan gemiddeld albums kopen, stripbladen lezen en kennis over strips hebben. Zolang we dit maar in het achterhoofd houden kunnen we niettemin toch wel aardige gevolgtrekkingen maken uit het aldus verzamelde materiaal.

Wie kochten de albums?
Onderzocht werden acht albums, namelijk: Tina zomerboek, Tina topstrip 15, Trigië 13, Roel Dijkstra 6, De Generaal 6, Scarlet Dream 1, *Tom Poes en de brombollen, Exterminator 17.*

Zowel Trigië, Roel Dijkstra, *Exterminator 17* en – in iets mindere mate – Scarlet Dream werden voornamelijk door jongens gekocht. Tina topstrip en het Tina zomerboek daarentegen kwamen voor 99% bij meisjes terecht. Tom Poes zat op 75% jongens, 25% meisjes, terwijl als opvallende uitzondering De Generaal zich in een lezerspubliek van evenveel meisjes als jongens mocht verheugen. De leeftijd van de inzenders lag vrij hoog; *Exterminator 17,* Scarlet Dream en De Generaal werden zelfs grotendeels door lezers van 19 jaar en ouder gekocht.[1]
Het zwaartepunt van de beide Tina-strips en Roel Dijkstra lag rond de 12, 13 jaar, Trigië lag vrij aardig over alle leeftijden verspreid.

Waar gekocht?
Strips worden over het algemeen door de lezers zelf gekocht. Dit is vooral het geval bij series die op een ouder publiek gericht zijn, zoals Scarlet Dream. Tina-albums worden het meest (een op de drie) cadeau gedaan.
De albums worden vooral via de boekhandel en tijdschriftenwinkel verkocht, waarbij Tina topstrips daarnaast vrij veel afzet vinden via de supermarkt. *Exterminator 17,* Scarlet Dream en Tom Poes verkopen beter dan gemiddeld via de stripspeciaalzaken (en antikwariaten), bij *Exterminator 17* is zelfs de helft van de enquêteformulieren uit in dat soort zaken gekochte albums afkomstig.
Impulsaankopen spelen een grote rol bij Scarlet Dream en De Generaal; kopers van Trigië- en Roel Dijkstra-albums daarentegen wisten van tevoren exact dat zij dit album wilden gaan kopen.

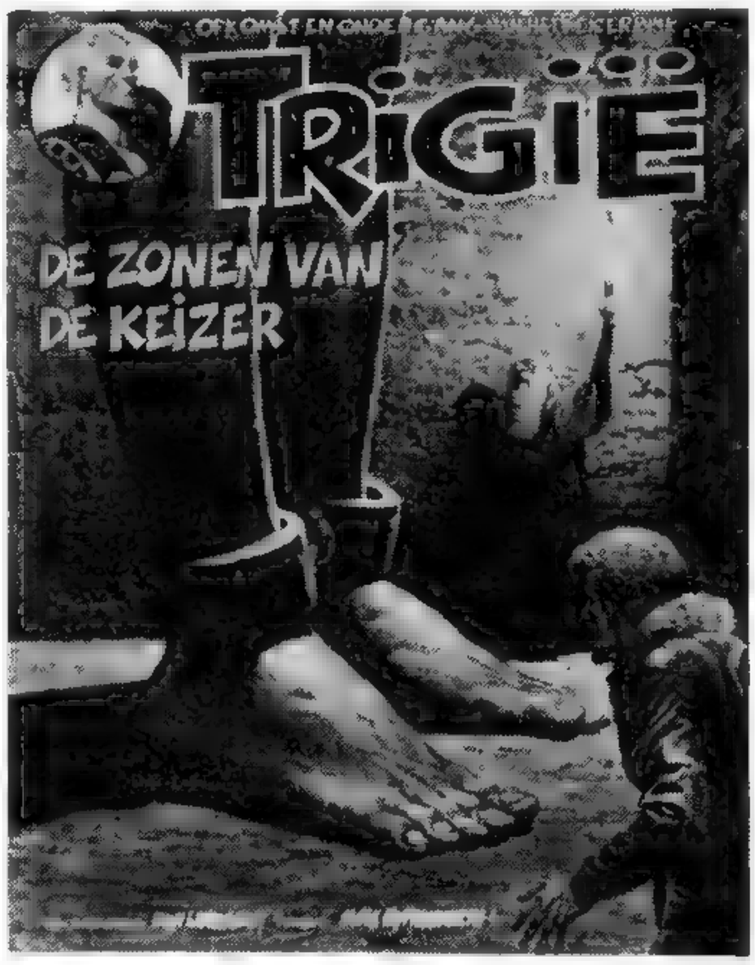

Voorkeur
Voor de hand liggend waren de antwoorden op de vraag aan wat voor soort strips de ondervraagden de voorkeur gaven. Kopers van Tina-albums houden van meisjesstrips, kopers van andere albums houden daar beslist niet

1 Maar pas op, dit is typisch een vraag waarvan het antwoord door de onderzoeksmethode beïnvloed kan zijn. Waarschijnlijk ligt de gemiddelde leeftijd in werkelijkheid lager.

van. Generaal-lezers houden van humor, net als Tom Poes-fans. Kopers van *Exterminator 17* zijn dol op Science Fiction, maar mogen toch ook humorstrips wel graag zien. Hetzelfde geldt voor Trigië-lezers, die voor andere strips overigens weinig belangstelling kunnen opbrengen.

Strips in huis

Kopers van Tina-albums hebben niet zo gek veel stripalbums in huis. Zo'n driekwart of meer van alle andere albumkopers zegt meer dan 50 strips in huis te hebben. 80% van de *Exterminator*-kopers kocht vorig jaar meer dan 25 stripalbums. Voor zo'n 70% van de Scarlet Dream-kopers, 50% van de Trigië-kopers, 45% van de Roel Dijkstra- en Generaal-kopers gold hetzelfde. De stripcollectie wordt niet alleen gelezen door de koper van het album, maar vooral ook door broers en zusters (behalve Tom Poes). Strips voor oudere lezers worden meer dan gemiddeld ook gelezen door vrienden en vriendinnen. Het meelezen door ouders is niet gevraagd, helaas...

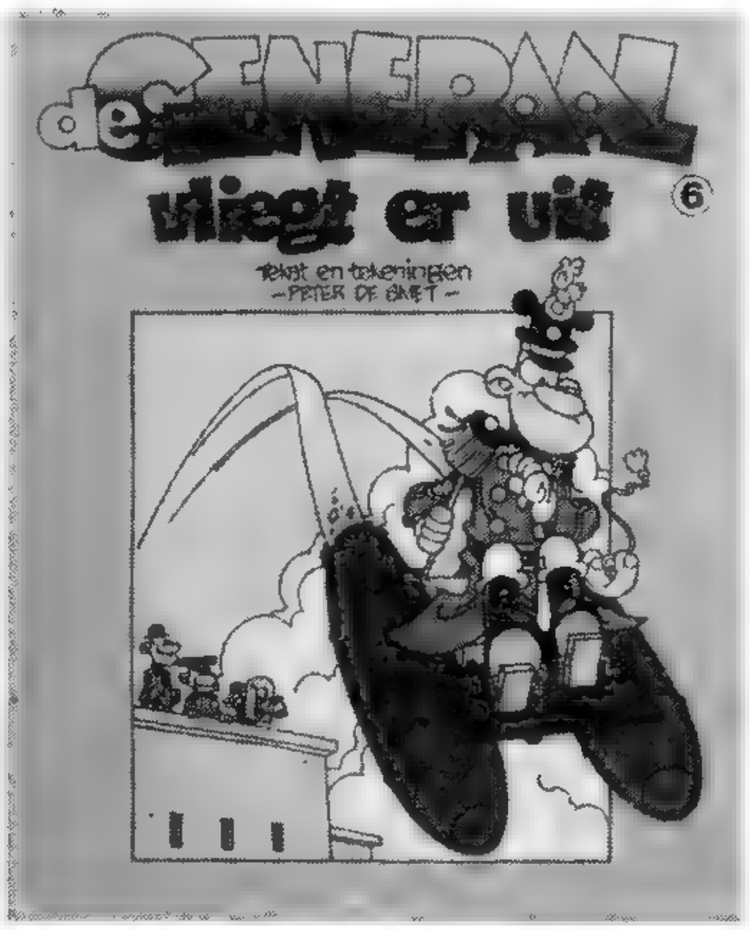

Series

Niet alleen *Stripschrift*lezers zijn fanatiek in het verzamelen van strips, ook de gemiddelde stripalbumlezer mag er zijn. Als we het onderzoek mogen geloven, proberen acht op de tien albumkopers series kompleet te maken. Alleen Tina-albumkopers zijn niet zo gedreven wat dit betreft.

Informatie over nieuwe stripalbums wordt gehaald uit advertenties (vooral Tina-albums, Roel Dijkstra en Trigië), uit achterkanten van andere stripalbums (ook weer Roel Dijkstra en Trigië) en uit winkelbezoek (alle titels in aanzienlijke mate). Rond de helft van de mensen vond dat albums makkelijk verkrijgbaar waren, wat tamelijk verbazingwekkend is voor iedereen die wel eens geprobeerd heeft een maand na verschijning nog een bepaald album te pakken te krijgen (maar misschien weten alle inzenders de weg naar het dichts bijzijnde antikwaritaat...). Per titel waren nauwelijks verschillen van enige omvang te constateren.

Ook werd gevraagd wat men vond van de prijs van stripalbums. Zes op de tien inzenders vonden stripalbums nogal duur, maar bij dure albums (*Exterminator 17* met name) lag dit niet anders dan bij de normaal geprijsde titels. Kennelijk vond men het toch wel waar naar z'n geld!

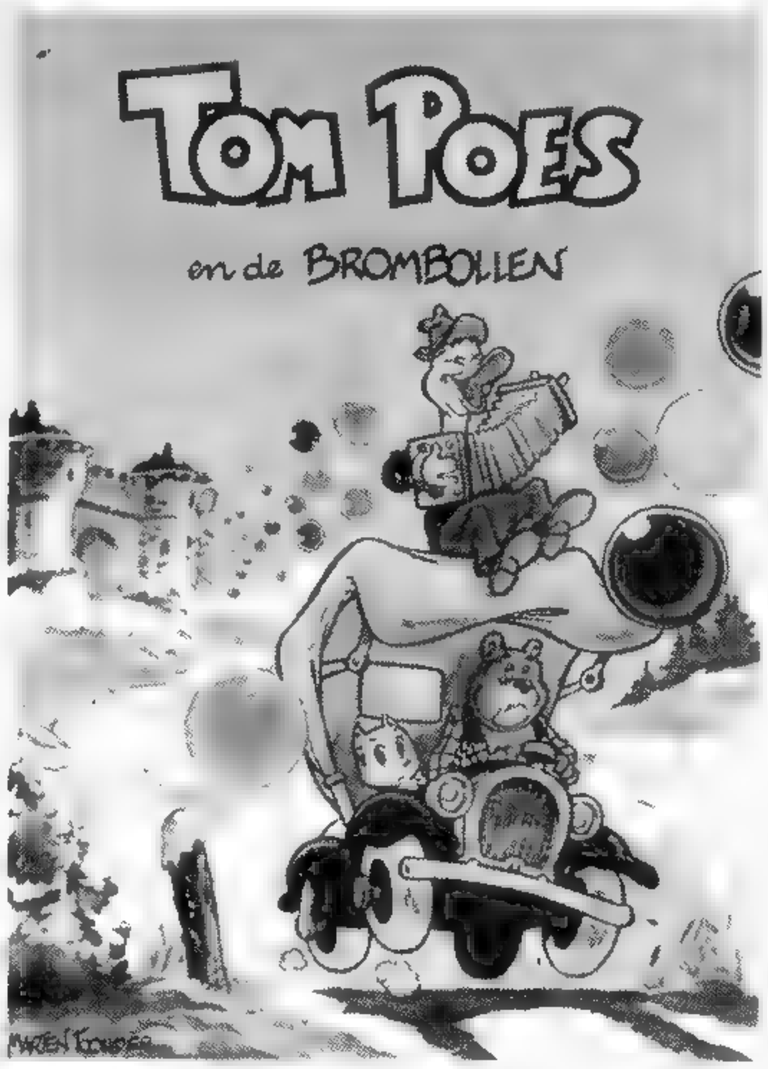

Tijdschriften

Bij albumlezers worden toch ook nog wel tijdschriften gelezen. Het zijn vooral *Eppo* (in de helft van de enquêteformulieren genoemd), in iets mindere mate *Donald Duck* (45%), *Kuifje* (circa 40%), en beperkt *Wham* en *Robbedoes*. *Tina* wordt alleen bij de Tina-albumkopers veel gelezen, maar dan wel erg vaak (80% of meer van de ondervraagden noemt het blad).

Verhandeling

Tot zover de voornaamste resultaten uit het onderzoekje.

Vermoedelijk bent u, beste lezer, al halverwege de eerste bladzijde van dit artikeltje de draad kwijtgeraakt (striplezers zijn immers leeslui...) en daarom zijn wij blij een deskundoloog bereid gevonden te hebben een en ander nog eens in de vorm van een verhandeling te herhalen. **Peter de Smet** bracht het referaat op treffende wijze in beeld!

N.B. Alle gegevens zijn ontleend aan een in de loop van 1980 gehouden onderzoek. Het werd uitgevoerd door Uitgeverij Oberon, de gegevensverwerking gebeurde in samenwerking met N.O.V.U.M., de Nederlandse Onderneming voor Uitgevers Marktonderzoek. De strip verscheen eerder in het boekje *Stripboeklezers onder de loep*, waarin een aantal onderzoeksresultaten werden samengevat.

ZOALS DAAR ZIJN....
STRIPS
EEN VERHANDELING...
NOU DAAR KUNNEN WE KORT OVER ZIJN. EEN HAARD VAN BE-SMETTELIJK NIHILISME!
ZO
KLAAR
VOLGENDE ONDERWERP
HUM... WELNU DE STRIP DUS. GELUKKIG KUNNEN WE VASTSTELLEN DAT DE STRIP HET GROTE TABOE VAN NOG MAAR TWEE DECENNIA GELEDEN ALOM ERKENNING GEVONDEN HEEFT.
ME NEUS.... HET ONSTELLENDE ZIEKTEBEELD VAN DEZE TIJD IS HET.
EN DAT IS HET
JA, WE KUNNEN ZELFS VASTSTELLEN DAT DE STRIP EEN TOGA DRAAGT ZO HEEFT DE UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK VAN AMSTERDAM EEN STRIPAFDELING, PROFESSOR HEERTJE HIELD OOIT 'N REFERAAT OVER HEER BOMMEL EN DE ECONOMIE EN HANS VAN DEN BOOM KAN ZICH NEERLANDS EERSTE STRIPDOCTORANDUS NOEMEN.
HA DAT MOCHT WAT. DIE HEERTJE HEEFT NOOIT GE-DELIGD EN WAT VAN DEN BOOM BETREFT....
...DIE LAS KUIFJE TOEN HIJ ZES JAAR OUD WAS.
STRIP IS KUNST GEWORDEN MIJNHEER EN IK VERZEKER U DAT HET NIET LANG MEER ZAL DUREN OF WE KRIJGEN EEN NOBELPRIJS.
JAWEL... ...HA, HA, DE NOBELPRIJS VOOR ON-BENULLIGHEID.
EN TERECHT.
MOOI. NU WE VOORLOPIG NIET MEER GESTOORD ZULLEN WORDEN VRAAG IK GRAAG UW AANDACHT VOOR EEN HOOGST OP-MERKELIJK ONDERZOEK VERRICHT DOOR DE UIT-GEVERIJ OBERON BE-TREFFENDE NIEUW-STAANDE PRACHT-ALBUMS.
TUT
tina
Topstrip 15
ELVIRA
DE ZOMER VAN HET WITTE PAARD
TRIGIE
DE ZONE
DE KEIZI
SCARLETDREAM
OPDRACHT IN HONGKON
TOM POES
en de BROMBOLLEN
EEN VAN DE OPMERKELIJKE ONTDEKKINGEN WAS, WE VERMOEDDEN HET, MAAR NU WETEN WE HET ZEKER STRIPS IS VOOR ALLE LEEFTIJDEN! JAWEL.
DAT BEWIJST ALLEEN DE INFANTILITEIT VAN DE HEDENDAAGSE VOLWASSENE ANDERS NIET.
EN DAT KOMT OMDAT DE HEDENDAAGSE VOLWASSENE IN ZIJN JEUGD TE VEEL DICK BOS BOEKJES GELEZEN HEEFT.
EN PERGELIJKE.
JAWEL.
HO.
TOK TOK TOK
ZEKER WETEN!
DOMME DICK DOODT DE GEEST.
DOMME DICK DOODT DE GEEST.
DOMME DICK DOODT DE GEEST
OOK DE RESULTATEN BETREFFENDE DE LEESGEWOONTEN VAN JONGENS EN MEIS-JES WAREN ONTHULLEND.
DAT HET GROTE TINA BOEK VOORNAMELIJK DOOR MEISJES GELEZEN WERD WAS GEEN VER-RASSING MAAR WIE SCHETST ONZE VERBAZING TOEN BLEEK DAT DE HELFT VAN DE GENERAAL LEZERS VAN HET VROUWELIJKE GESLACHT BLEEK TE ZIJN.
MOMENT.

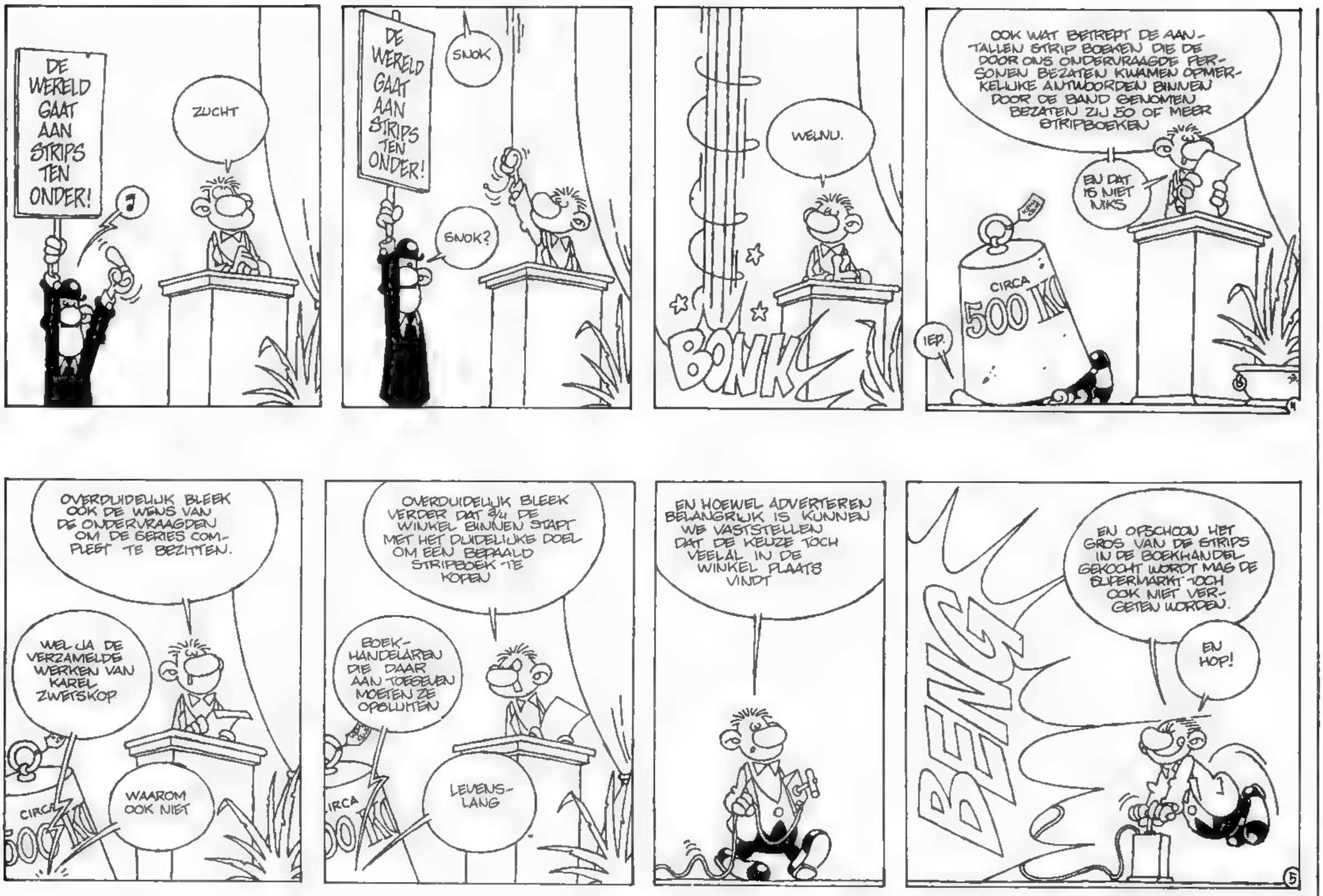
DE WERELD GAAT AAN STRIPS TEN ONDER!
ZUCHT
SNOK
SNOK?
WELNU.
BONK
OOK WAT BETREFT DE AANTALLEN STRIPBOEKEN DIE DE DOOR ONS ONDERVRAAGDE PERSONEN BEZATEN KWAMEN OPMERKELIJKE ANTWOORDEN BINNEN DOOR DE BAND GENOMEN BEZATEN ZIJ 50 OF MEER STRIPBOEKEN
EU DAT IS NIET MIJS
CIRCA
500 K
IEP.
OVERDUIDELIJK BLEEK OOK DE WENS VAN DE ONDERVRAAGDEN OM DE SERIES COMPLEET TE BEZITTEN.
WEL JA DE VERZAMELDE WERKEN VAN KAREL ZWETSKOP
WAAROM OOK NIET
OVERDUIDELIJK BLEEK VERDER DAT 3/4 DE WINKEL BINNEN STAPT MET HET DUIDELIJKE DOEL OM EEN BEPAALD STRIPBOEK TE KOPEN
BOEKHANDELAREN DIE DAAR AAN TOEGEVEN MOETEN ZE OPSLUITEN
LEVENSLANG
EN HOEWEL ADVERTEREN BELANGRIJK IS KUNNEN WE VASTSTELLEN DAT DE KEUZE TOCH VEELAL IN DE WINKEL PLAATS VINDT
EN OPSCHOON HET GROS VAN DE STRIPS IN DE BOEKHANDEL GEKOCHT WORDT MAG DE SUPERMARKT TOCH OOK NIET VERGETEN WORDEN.
EN HOP!
DE HELFT VAN DE ONDERVRAAGDEN VOND DE PRIJS VAN HET MODALE STRIPALBUM "NOGAL HOOG"
OVER DE HELE LINIE GENOMEN VOND EEN OP DE VIJF DE GANGBARE PRIJS VAN ƒ5,95 VOOR EEN STRIPBOEK PRECIES GOED.
ƒ5,95?
HOOR IK DAT GOED MIJNHEER KOSTEN DIE BOEKJES VAN U VIJF GULDEN EN VIJF EN NEGENTIG CENTEN?
JAWEL MEVROUW U HOORT HET GOED.
OF JE EEN EMMER LEEG GOOIT.
IK GA VERDER.
OOK BLEEK DUIDELIJK UIT ONS ONDERZOEK DAT DE GEKOCHTE STRIPBOEKEN DOOR MEER MENSEN DAN DE KOPER GELEZEN WORDEN VADERS, MOEDERS, EN ZO....
ƒ5,95 'T IS ME EEN ZONDE, DAT DE MENSEN NIET WAT BETERS WETEN VOOR HUN GOEIE GELD
PRECIES ME-VROUWTJE U SLAAT DE SPIJKER OP DE KOP. EEN ZONDE IS HET EN DAARBIJ EEN HAARD VAN BESMETTELIJK NIHILISME.
NOU DAT MAG OOK WEL VOOR DAT GELD.
VERDER BLEEK ZONNEKLAAR DAT DE HUMOR BIJ ALLE ONDERVRAAGDEN HOOG GENOTEERD STOND EN VERDER...
IK...
ECHT, HET ONTSTELLENDE ZIEKTEBEELD VAN DEZE TIJD OORDEELD U TROUWENS ZELF MEVROUWTJE....
...IS DAT 'N NORMALE REACTIE VAN EEN GEZOND MENS?
WHAAA!
ACH GUT.
EINDE

Met dank aan Peter de Smet.

Door Har Brok

Prikkebeen in Nederland: gouverneur Komrij op de schouders van Töpffer

In 1858 verscheen bij de Erven C.M. van Bolhuis Hoitsema te Groningen Reizen en avonturen van Mijnheer Prikkebeen: eene wonderbaarlijke en kluchtige historie, naar teekeningen van Rudolpf (sic) Töpffer voor de nederlandsche jeugd berijmd door J.J.A. Goeverneur. **Naar Kossmann in 1946 uitvoerig aangetoond heeft[1] is deze nog steeds herdrukte uitgave een vertaling van het in 1847 bij F.A. Brockhaus te Leipzig verschenen** Fahrten und Abenteuer des Herrn Steckelbein; eine wunderbare und ergötzliche Historie in lustigen Reimen, nach Zeichnungen von Rud. Töpffer, **dat – eveneens in 1858 – zijn tweede druk beleefde. De Duitse bewerking komt van de hand van Julius Kell. Beide uitgaven verdonkeremanen eensgezind het volledige auteurschap van Rodolphe Töpffer, die de avonturen van Mr. Cryptogame in elf vervolgen van 25 januari tot 19 april 1845 gepubliceerd zag in het Parijse blad** L'Illustration **van zijn neef Dubochet.**

De drukgeschiedenis van dit suksesvolle beeldverhaal, dat al vroeg in vertalingen verscheen en erkend wordt als oorsprong van het stripverhaal als genre, is dermate ingewikkeld dat genoemde Kossmann er in 1946 al niet meer in slaagde een sluitende filiatie te geven. Die filiatie is voor wat volgt van minder belang, al moet gemeld worden dat de Amsterdamse uitgever Becht de bewerking van Goeverneur in 1980 een 26ste druk liet zien, naast een zesde druk van de Groningse vertaling *Wonderlieke Raaize van Meneer Prikkebain* en de eerste druk van de Friese vertaling *De bjusterbaarlike reis fan Menear Prikkeskonk*. De bewerking van Goeverneur blijkt voor Nederland met bijv. een 10de druk in 1917 bij Bolle en een 8ste bij Donker in 1953 Töpffer en/of Prikkebeen voorgoed ingehaald te hebben.

In 1980 verscheen bij Loeb & Van der Velden naast de Bechtuitgaven een volledig nieuwe bewerking getiteld *De zonderlinge avonturen van Primus Prikkebeen* 'door Gerrit Komrij en Rodolphe Töpffer' en 'voor de eerste maal in Nederland naar de oorspronkelijke tekeningen uitgegeven'. In 1975 al publiceerde Uitg. Boelen van Töpffer *De wonderbaarlijke lotgevallen van*

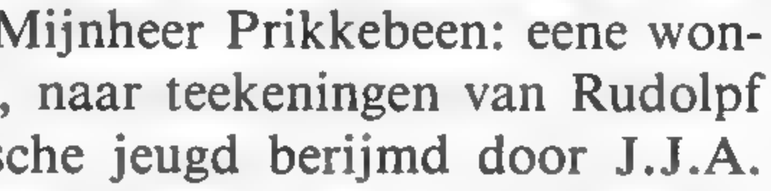

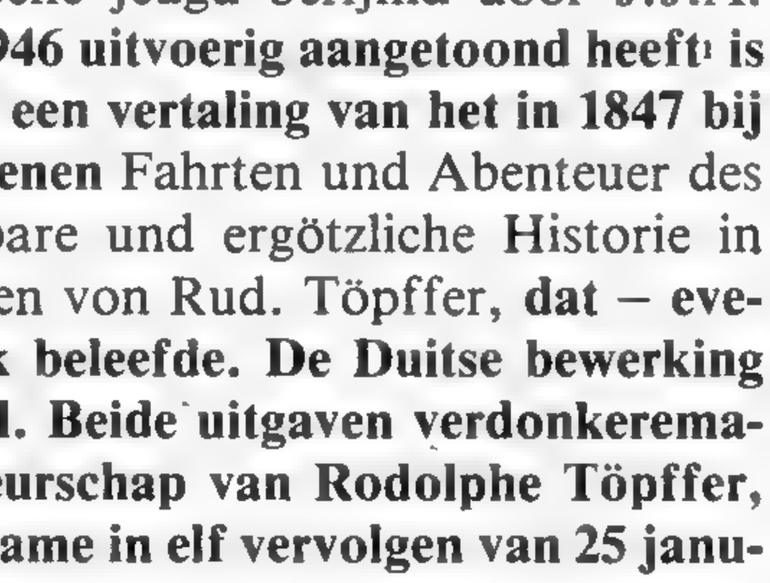

Eerste versie 1830

Jubal Jubelslee 'getekend door Rodolphe Töpffer en op rijm gezet door Gerrit Komrij', nadat dit verhaal vanaf 15 augustus in dat jaar in afleveringen verschenen was in de *NRC* met als auteursaanduiding 'door Gerrit Komrij met tekeningen van Rodolphe Töpffer'. Op die datum verscheen in de *NRC* van Komrij ook een beschouwing over Töpffer: een hommage op verzoek, blijkens de zinsnede 'Men heeft mij verzocht ter inleiding een woord aan Töpffer te wijden, vermits over mezelve alles genoegzaam bekend was'. Zo bont heeft Goeverneur het nooit gemaakt, maar evengoed schetst Komrij in deze inleiding de originaliteit van Töpffer, waarbij hij zich stevig afzet tegen de uitgaven van Goeverneur[2]. Ik citeer: 'Prikkebeen verscheen omdat Gouverneur (sic) de Duitse uitgave aardig vond en ook zo'n Herr Steckelbein, met imitaties van de Duitse rijmpjes, voor Hollands lieve jeugd wilde uitbrengen. Nóóit hebben er in Nederlandse uitgaven de oorspronkelijke tekeningen bijgestaan, ze waren altijd bewerkt voor houtgravure. Hoe charmant het resultaat voor velen ook was, het heeft Töpffer voor Nederland vervalst en verdonkeremaand'. In een bewerking van dit artikel, die in 1979 in *Talent* nr. 3 verscheen, belicht Komrij, waarschijnlijk eveneens op verzoek, Töpffer wat meer als schepper van het beeldverhaal, om te eindigen met 'Er is bijna geen stripverhaal-foefje dat niet al bij Töpffer te vinden is: hij heeft niet alleen het principe van het strip-

Intussen plant ons Prikje prei
En sla en ui in slavernij.
De bodem is een woestenij.
De kropjes dorren sneller dan
Ik u dat hier vertellen kan.

Sladood-Alras, de slavendrij-
Ver, staat er als een buldog bij.
Oh, Prikje kijkt beslist niet blij.
Hij ziet elk sprietje voor zijn ogen
Meteen verwelken en verdrogen.

Komt Aboul-Moog-Ol-Hassan-Doe
En hoe hij verder heet ooit toe
Aan een verrukkelijke groe-
Nteschotel? denkt de slavendrijver
(Ja, hij kan rijmen als een schrijver)

Tweede versie 1845

verhaal uitgevonden, maar meteen ook alle mogelijkheden ervan uitgebuit'.
Zo'n uitspraak veronderstelt een bijna gedetailleerde kennis op het terrein van het beeldverhaal en inderdaad heeft Komrij in *Vrij Nederland* enkele keren nogal pijnlijk zijn licht laten schijnen op sado-masochistische strips en wellicht ook elders over andere facetten. Toch zijn er redenen om Komrij's rehabiliteit van Töpffer nader te bezien.

Intussen plant Mijnheer Prikkebeen sla onder het wakend oog van Tapesalé, de stokkeman van Aboel-Hassan.

Derde versie 1845

Zijn uitgesproken degradatie van Töpffer als auteur van verhaal, tekst én tekeningen tot illustrator (zie de geciteerde auteursvermeldingen, die kongruent zijn aan de Goeverneuruitgaven) wekken de onsmakelijke indruk dat een bewonderaar de roem opeist van de auteur op wiens schouders hij voor alle zekerheid geklommen is. Allereerst Goeverneur, door Komrij hardnekkig aangeduid als Gouverneur: gesteld dat Goeverneur de oorspronkelijke prozateksten van Töpffer gekend heeft, wat door Kossmann onaannemelijk gemaakt is, dan nog heeft hij in leven en welzijn nóóit het oorspronkelijke tekenwerk van Töpffer onder ogen gehad kunnen hebben. Wat hij tot zijn dood in 1889 kon kennen waren de in *L'Illustration* verschenen houtgravures gemaakt door de graveurs Best, Lenoir, Hotellin en Regnier naar de door Amedée de Noé (ps. Cham) voor gravure gereedgemaakte schetsen van Töpffer. Pas in 1896 publiceerde Töpffers zoon de door Cham bewerkte originelen waarmee Komrij bijna honderd jaar later werkt.
Over Komrij's lovende opmerkingen bij deze originelen verder niets dan goeds. Ze onthullen de werkelijke striptechniek van Töpffer ten volle, ze leggen de minder gelukkige ingrepen van Julius Kell (en dus Goeverneur) bloot en ze visualiseren als het ware het ontstaan van een nieuwe genre. Des te verrassender is het dat inmiddels ook de oerversies van verschillende Töpfferstrips ontdékt zijn, namelijk de geschiedenissen van Monsieur Vieux Bois (de Jubal Jubelslee van Komrij), Docteur Festus en Monsieur Cryptogame (Prikkebeen). Ze berusten in het Musée d'Art et d'Histoire de Genève en werden in 1962 in facsimile uitgegeven door Manuela Maschietto bij de Club des Libraires de France. Deze oerkonseptie dateert van 1830 en levert interessante verschillen én overeenkomsten met de versie die door Töpffer in 1845 persklaar gemaakt werd voor *L'Illustration (versie Komrij), om over de publikatie in L'Illustration* (versie Cham en Kell/Goeverneur) nog maar te zwijgen. Een van de aardigste uitkomsten bij vergelijking is ongetwijfeld het feit dat Prikkebeen in de oerversie geen insektenkenner of althans vlindervanger is, maar een verwoed botanicus. Een aantal toespelingen in de latere versies wordt daardoor begrijpelijker, maar vooral ook Prikkebeens naam Cryptogame. Volgens sommige auteurs was die naam afgeleid van het Griekse *kruptos* ('geheim') en *gamein* ('huwen'), maar hoe eenvoudig valt hij nu niet te duiden als botanische term voor bedekt-bloeiende planten

Onderwijl plant Prikkebeen
Kropsla, bloemkool, ui en peen,
En een baardig turks soldaat,
Die daarbij op schildwacht staat,
Geeft hem ieder ogenblik
Op zijn lange neus een tik.
[140]

Vierde versie 1858

die zich door sporen vermenigvuldigen: paddestoelen dus. Nog afgezien van tekentechnische aspekten biedt de oerversie uit de eerste hand interessant nieuws over Prikkebeens liefdesleven. Ik beperk me tot deze punten, omdat in het artikel *De oer-Prikkebeen en zijn bewerkingen,* door Lous de Leeuwe-Van Heel (*Spiegel Historiael* jg. 8 (1973), blz. 606-613), een een ander uitgewerkt is. Komrij's ontdekking van Töpffer krijgt in dit licht dezelfde trekken als Goeverneurs ontdekking. Hij steelt de show met een uitgave van 1896, inmiddels regelmatig herdrukt (weliswaar niet in het Nederlands vertaald), mist de *echte* originele Töpfferuitgave én de literatuur op grond daarvan (met name ook François Caradec: *Rodolphe Töpffer,* in *Phénix* jg. 8 (1975) nr. 43, blz. 7-11 en vanzelfsprekend Lous de Leeuwe: 'Prikkebeen is nog prikkelender en 15 jaar ouder', in *Stripschrift* nr. 15 (1970), blz. 12-13.
Naast Komrij's eigen aandeel in *De avonturen van Primus Prikkebeen,* vijfregelige kreupele versjes waarover men van mening kan verschillen, bevat deze uitgave een Nawoord van Dirkje Kuik dat eerder in *Vrij Nederland* verscheen naar aanleiding van Komrij's andere Töpfferling *De wonderbaarlijke lotgevallen van Jubal Jubelsee*[3]. Ook daarin ontbreekt de uitgave van Manuela Maschietto, maar evenzeer blijkt dat Kuik in de tussenliggende jaren niet de moeite genomen heeft de tweedelige Inselpocketuitgave nr. 137 van Töpffers *Komische Bilderromane* in te zien, terwijl uitgever én prijs hem in 1976 al bekend waren. 'Wie de originelen handgeschreven tekst wil leren kennen, kan terecht bij Insel (...)', aldus Kuik in 1976 én 1980. Hij wel, maar de in 1975 verschenen Inseluitgave heeft een gezette Duitse vertaling! Zulke zaken zijn ergerlijk en dat bevordert de objektiviteit (ook van bovenstaande) niet.

Noten

1 F.H.K. Kossmann: *Rodolphe Töpffer. De vader van Mr. Cryptogame.* Rotterdam/Antwerpen 1946.
2 Gerrit Komrij: 'Over Rodolphe Töpffer', in *NRC Cultureel Supplement* dd. 15-8-1975. Een bewerking van dit artikel is: Gerrit Komrij: 'Rodolphe Töpffer (1799-1846)' in *Talent* nr. 3 (1979), blz. 34-39.
3 William D. Kuik (= Dirkje Kuik): 'De wonderbaarlijke wereld van Rodolphe Töpffer', in *Vrij Nederland* dd. 17-1-1976, blz. 15-16.

Door J. Smet

Vlaamse Frutjes

Achtennegentig (98) albums in 1980! Dat zijn geen frutjes meer! Dat is je reinste geldklopperij. Tenminste, wie alle Nederlandstalige stripalbums van Vlaamse stripauteurs (de naam stripauteur is sedert de oprichting van de Vlaamse Onafhankelijke Gilde van Stripauteurs in november 1978 definitief ingeburgerd) wil kopen moet toch zo'n slordige echt en onvergolden verklaarde 6 à 7.000,— BF (=4 à 500,— FL) besteden. Voor een Vlaming is dat natuurlijk geen geld. Maar de Hollanders, zo lees ik in W. van den Broecks *Een cola met 6 rietjes,* zitten nogal eens om een frutje verlegen. Ze hebben niet altijd ongelijk! Wie alle Vlaamse stripalbums koopt is een sperzieboon. Maar wie er geen enkel koopt eveneens. Men kan niet zo maar aan 98 albums en namen als Ryssack, Berckmans, Leemans, Merhottein, Jean-Pol, Pom, Fabri, Timmermans, Nys, De Moor, Sleen, Vandersteen enz. voorbijgaan. Daarom, en ook om u een beetje wegwijs te maken in de ontwikkelingen van het Vlaamse strippleven is deze rubriek in het leven geroepen. Op zijn minst zullen we alle albumuitgaven vermelden, maar allerhande wetenswaardigheden zullen hier ook een plaatsje vinden.

Wist u bv. dat er een genummerde jubileumuitgave van het 100e Jommeke-verhaal *Het Jubilee* bestaat? We kunnen hier evenwel moeilijk van een beperkte oplage spreken vermits het bestaande Jommeke-album in een rood-bruin imitatie-lederen jasje, met goudopdruk van de titelpagina illustratie, werd gestoken. Jef Nys verdiende misschien wel beter. Ook Nederlanders, zo heb ik nagevraagd, kunnen dat album nog bestellen. Schrijf naar Boekhandel Het Volk, Forelstraat, 22, 9000 Gent, België. Het kost ± *f* 17,— + verzendings- en eventuele bankkosten.

En wist u dat De Standaard Uitgeverij in de loop van 1981 albums van de serie Annie en Peter door Jean-Pol zal uitbrengen?

Jean-Pol is de man die de Stripgidsprijs op 6 juni e.k. (noteer die datum) te Turnhout in ontvangst zal nemen. Hij is geen medewerker van de Studio Vandersteen, maar tekende ruim 10 jaar geleden wèl Sleens De Lustige Kapoentjes voor *Pats* (thans *Stipkrant*), een uitgave van De Standaard. Tevens wil men daar met een nieuwe dierenstrip van Paul Geerts, Malle Matou, of de belevenissen van een kater, beginnen. Moeten wij met deze vernieuwingen veronderstellen dat het bepaalde Standaard-series niet zo voor de wind gaat en mogelijk zullen verdwijnen? Anders wordt hun strippakket merkelijk uitgebreid. En De Standaard neemt nu reeds 46 van de 98 titels voor haar rekening. Het overzicht van de in 1980 verschenen albums geeft volgende cijfergegevens. (Er werd geen rekening met de herdrukken gehouden).

- Standaard: 46 (Suske & Wiske (7); Robert & Bertrand (6); Bessy (5); Nero (5); Jerom (5); Tits (5); Karl May (5); De Rode Ridder (5); Dag & Heidi (3)).
- Het Volk: 7 (Jommeke (6); Thomas Pips (1)).
- De Dageraad: 7 (Diverse).
- Brabantia Nostra: 6 (Diverse).
- Oberon: 5 (Lowietje; Opa; Bob Morane (2); Lucky Luke).
- Dupuis: 3 (Lucky Luke (2); Sammy).
- Rijperman: 3 (Barelli).
- Kritak: 2 (Elise Linotte; Kamagurka).
- De Vlijt: 1 (Piet Pienter & Bert Bibber).
- Casterman: 1 (Cori).
- Roularta: 1 (Jan).
- Biofot: 1 (Debbie).
- De Vries-Brouwers: 1 (Timmermans).

Jammer dat we niet over de ruimte kunnen beschikken om ook de titels te vermelden. Maar al wie daarom verlegen zit kan altijd schrijven naar mijn adres: Meirgorenstraat, 63, 2300 Turnhout, België. Goed, de resterende ruimte gaan we opvullen met een Bakelandt-omslag, in 'avant première' zoals dat heet. Hoe Zita in de penibele situatie is terechtgekomen verneemt u wellicht bij de volgende afleveringen van **Vlaamse Frutjes**, en zeker wanneer u dat album leest. ■

MIRROR FEATURES present ROMEO BROWN

World rights reserved — Daily Mirror Newspapers, Ltd.

VERTALING: HENNIE WESSELING
LETTERING: ERNST POMMEREL

KOM MEE - WIJS ME UW KAMER DAN ZAL IK MET DIE INBREKER AFREKENEN!
WAT IS ER AAN DE HAND, JUFFROUW?
ER ZIT EEN INBREKER IN M'IJN KAMER.
0.52
GOH! WAT OPWINDEND!
HET BELANGRIJKSTE IS UITERST KALM TE BLIJVEN!!

HIER IS M'IJN KAMER, MENEER BROWN!
O.K. LAAT MAAR AAN M'IJ OVER!
IK SLOOT DE INBREKER IN DIE KLERENKAST OP!
HOU JE VAST, MEISJES, IK HAAL DE DEUR VAN SLOT AF!
DE DEUR IS OPEN! WIE U OOK BENT, KOM ERUIT MET DE HANDEN OMHOOG!
IK HERHAAL, WIE U OOK BENT, KOM UIT DIE KAST MET UW HANDEN IN DE LUCHT!
O.K. IK TEL TOT DRIE EN SCHIET DAARNA 1... 2.....3!
MEVROUW BRAIN!
HALLO, VANWAAR AL DEZE DRUKTE? EN OOK NOG EEN PISTOOL!

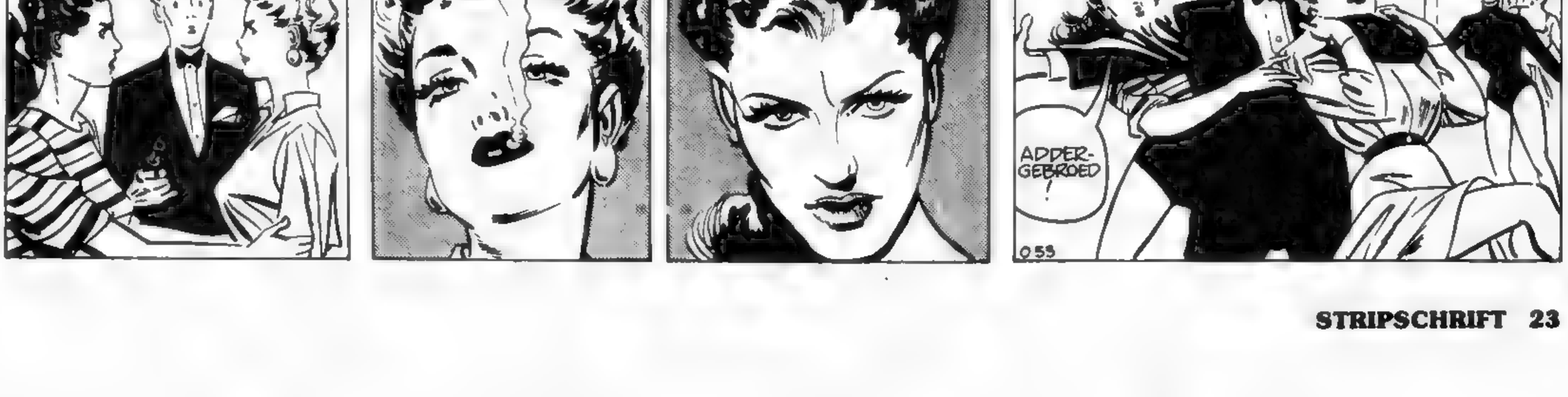
MEVROUW BRAIN! MAG IK U VRAGEN WAT U IN M'IJN KAMER DOET?
ZEKER... IK KWAM U HELPEN...
..OM M'IJN OOM'S TESTAMENT TE VINDEN!
GEMEEN WIJF! J'J WILT HET VINDEN OM HET TE VERNIETIGEN! J'J WILT HET GELD! IK ZAL JE KR'IJGEN...
IK ZAL HAAR LEREN!
MEISJES, MEISJES!
MEISJES!
ADDERGEBROED!
0.53

VUILE DIEF!

OPHOUDEN, MEISJES. GEDRAAG JE ALS DAMES! STOP MET VECHTEN!

056

JE HEBT HET RECHT NIET OM IN M'IJN KAMER TE KOMEN!

HOPELOOS!

HOEZO? HET HUIS IS VAN M'IJN OOM!

VECHTENDE HONDEN, DAAR KAN IK INKOMEN! MAAR MEISJES!

HALLO MR. BROWN. WAT EEN RUZIE TUSSEN BETSY EN DAT MEISJE!

HALLO, JANICE! IK DENK DAT DE HELE SCHOOL HET AL WEET!

HET ZOU VERSCHRIKKELIJK ZIJN VOOR JUFFROUW BETSY ALS DIE BRAIN 'T TESTAMENT VOND!

IK DENK DAT JE GELIJK HEBT!

IRAZ

IK REKEN NOG STEEDS OP U, VOOR JUFFROUW BETSY, AL SUCCES GEHAD?

057

NIETS! MENEER SHACKLETON WAS ZO'N EXCENTRIEK MAN DAT HET MOEILIJK IS EEN STARTPUNT TE VINDEN. H'IJ KAN HET OVERAL HEBBEN VERSTOPT!

DAT DOET ME DENKEN AAN...

H'IJ TIMMERDE UIT LIEFHEBBERIJ EN BRACHT GEWOONLIJK VELE UREN DOOR IN DE WERKPLAATS. MISSCHIEN LIGT HET DAAR!

DUS U DENKT DAT MENEER SHACKLETON HET TESTAMENT MISSCHIEN IN DE WERKPLAATS VERSTOPTE?

WAAROM NIET? H'IJ WAS DAAR UREN ACHTEREEN!

IK GA ER DIRECT HEEN - BEDANKT VOOR DE TIP.

MET PLEZIER! VEEL GELUK!

058

ER GAAT NIETS BOVEN 'IJZER SMEDEN ALS HET HEET IS...

ALLEMACHTIG! WAT EEN BERGROMMEL!

IRAZ

ALLEEN MAAR ROTZOOI HIER. GEEN SPOOR VAN 'N TESTAMENT.

TOCH MAAR EVEN DOORGAAN! DAAR STEEKT EEN STUKJE PAPIER UIT.

059

NEE... IK KAN ER NIET BIJ...

JA... HEBBES!

CRASH!

060

HALLO DETECTIVE, HOE GAAT HET?

GOH, ALWEER EEN REKENING

IK HOOP NIET DAT U OP ZOEK BENT NAAR 'T TESTAMENT...

IK DOORZOCHT DEZE WERKPLAATS VANOCHTEND... HET LIGT HIER NIET!

IRAZ

WEL... HET TESTAMENT LIGT HIER NIET! IK HEB DE HELE WERKPLAATS UITGEKAMD.

ZEG EENS... WAT ZOU U DOEN ALS U HET VOND?

BENT U ACHTERLIJK? VERNIETIGEN NATUURLIJK. DENKT U WERKELIJK DAT IK DEZE DWAZE BALLETSCHOOL WIL LATEN VOORTBESTAAN?

DAT DACHT IK AL! MAAR JUICH NIET TE VROEG. WE ZOEKEN ALLEMAAL. WE ZULLEN U ALLEEN VOOR MOETEN ZIJN.

AFWACHTEN MAAR HÈ, MENEER BROWN?

HAZ

HET ZOEKEN BREIDT ZICH UIT..

ELKE KAST WORDT OVERHOOP GEHAALD!

ELKE HOEK WORDT DOORZOCHT...

ELKE LEERLING HELPT MEE; ER WORDT GEEN PLEKJE OVERGESLAGEN.

0.62

HAZ

GOH, WAAK IK OOK GA OF STA IN DIT HUIS, IK ZIE OVERAL LEERLINGEN ZOEKEN NAAR DAT TESTAMENT!

DE LIEVELINGEN! ZE WILLEN HELPEN.

KIJK- MEVROUW BRAIN KOMT MET EEN VREEMDE VENT AANLOPEN

IK ZIE DAT BETSY IN HAAR KAMER IS - IK BRENG JE NAAR HAAR TOE!

0 63

DOE NIET PLATVOERS EN PROBEER JE ALS HEERTE GEDRAGEN!

HAZ

WEES MAAR NIET BANG! ZE ZULLEN ME NOOIT VERDACHT VINDEN - IK HEB DE STIJL VAN EEN GRAAF!

EVEN VOORSTELLEN? MENEER SLIPP EEN VRIEND VAN ME. H'J KOMT HIER LOGEREN!

DAT KAN - HET HUIS IS VAN UW OOM!

WILT U ME NU EXCUSEREN? IK HEB NOG VEEL TE DOEN.

IK WIST WEL DAT ZE HET LEUK ZOU VINDEN. KOM MEE, IK WIJS JE JE KAMER

IK HEB DAT GEZICHT EERDER GEZIEN, MAAR IK WEET NIET WAAR

0.64

HAZ

'S AVONDS LOOPT ROMEO OVER DAT GEZICHT TE PIEKEREN...

IK WEET ZEKER DAT IK HEM KEN

INTUSSEN VINDT IN SLIPPS KAMER EEN B'IJEENKOMST PLAATS.

GEEN ANGST! IK HEB HET SLOT VAN DE STUDEERKAMER BEKEKEN. DAT MAAK IK MET EEN HAARSPELD OPEN!

WACHT TOT IEDEREEN SLAAPT! HET IS DE ENIGE AFGESLOTEN KAMER IN HET HUIS. IK VOEL OP M'N KLOMPEN AAN DAT HET TESTAMENT DAAR ERGENS LIGT!

WEER EEN DAG VOORBIJ... EN WE HEBBEN HET TESTAMENT NOG STEEDS NIET - MISSCHIEN VINDEN WE 'T NOOIT!

0.65

NOG EVEN DE RONDE DOEN VOORDAT IK NAAR BED GA!
HÉ! ZO TE ZIEN BRANDT ER LICHT IN DE STUDEERKAMER! MAAR DIE DEUR ZIT OP SLOT!
MAAR DAT IS SLIPP!
HÉ, JIJ! WAT BEN JIJ AAN HET UITSPOKEN?!
NIETS!
IK KON NIET SLAPEN EN WAS OP ZOEK NAAR EEN BOEK.
WAT! ACHTER EEN GESLOTEN DEUR! LEUGENAAR - JIJ BRAK HIER IN, EN - ALLE DONDERS!! NU WEET IK 'T WEER!
IK HEB JE FOTO IN HET POLITIE-OPSPORINGSBLAD GEZIEN. JIJ BENT "GLADDE SLIPP", DE INBREKER! JE BENT GEHUURD OM IN DEZE KAMER NAAR HET TESTAMENT TE ZOEKEN!
JE BENT EEN BOEF, SLIPP. IK GA DE POLITIE WAARSCHUWEN!
CRASH!
ER-VANDOOR. IK VIND HEM NOOIT IN HET DONKER!
IK GA EEN HARTIG WOORDJE WISSELEN MET MEVROUW BRAIN! EEN INBREKER MEEBRENGEN!
CLICK
HE DAAR! WAKKER WORDEN! IK MOET U SPREKEN!
EN WAAROM WILT U DAT, MIDDEN IN DE NACHT?
OMDAT DIE VRIEND VAN U EEN DIEF IS!
WERKE-LIJK?! WELKE VRIEND?
SLIPP, DIE DOOR U IS MEE-GEBRACHT! H'J IS EEN INBREKER!
WAAROM DENKT U DAT?
OMDAT IK HEM OP HETER-DAAD BETRAPTE IN DE STUDEER-KAMER!
O JEE, WAT SPIJ-TIG - H'J WAS NOG WEL ZO CHARMANT!
LARIEKOEK! U NAM HEM MET OPZET MEE OM DE AFGESLOTEN STUDEER-KAMER OPEN TE MAKEN - U DENKT DAT HET TESTAMENT HIER IS VERBORGEN!

HOE DURFT U INBREKERS MEE TE BRENGEN NAAR DIT HUIS?
OMDAT IK NIET WIST DAT HIJ INBREKER WAS!
WELTERUSTEN, MENEER BROWN DOE DE DEUR ACHTER U DICHT. IK HEB EEN HEKEL AAN TOCHT!
WAT EEN SLOERIE!
WAAR KOMT AL DAT LAWAAI VANDAAN?
ONZE GAST, MENEER SLIPP IS NOGAL OVERHAAST VERTROKKEN!

DE VOLGENDE DAG...
JA, MET BETSY! MET WIE SPREEK IK?
U KENT ME NIET, MAAR IK HEB GROOT NIEUWS VOOR U! U WILT SHACKLETONS TESTAMENT, NIET?...IK HEB'T!
ALS IK HET AAN U GEEF, ZIT U OP ROZEN. IK WIL GELD ZIEN. EN, IN HET GEVAL U ME NIET BETAALT VOOR HET TESTAMENT, DAN WEET IK ZEKER DAT ER ANDEREN Z'IJN DIE WAT GRAAG WILLEN BETALEN OM HET TE VERNIETIGEN. OM ZES UUR BEL IK WEER OM TE HOREN HOEVEEL U BIEDT - TOT STRAKS.
WAT EEN VUILE STREEK! IK MOET MENEER BROWN SPREKEN!
MENEER BROWN!
ALLEMACHTIG, DAT IS BETSY!
WAT IS ER, BETSY?
HET TESTAMENT IS GEVONDEN!
GEWELDIG! GEFELICITEERD! DAT IS PRIMA!
HELEMAAL NIET! IK HEB HET TESTAMENT NIET!
EEN OF ANDERE BOEF HEEFT HET GEVONDEN EN VRAAGT ER GELD VOOR! ALS IK NIET BETAAL, DOET MEVROUW BRAIN HET WEL EN DAN IS ALLES VOORBIJ!

WORDT VERVOLGD

RUILADVERTENTIES

Gevraagd (te koop of te ruil): het eerste deel van de D.D. van V&D serie. Verder alles wat met strips te maken heeft (poppetjes, posters, enz.). A. Westerbaan, Willebrordusstr. 135, Rotterdam, tel. 010-666156.

T.k. gevraagd: PEP 62: 13, 14; 63: 1, 2, 3, 4; 65: 3, 4, 15, 17, 35, 38, 52; 67: 13; 73: 28, 29. De Goede, Oude Kamp 5, Utrecht.

Aangeb.: Bessy dl. 1-120; deels 1e dr., Jerom 1-68; deels 1e dr., Karl May 1-43; geheel 1e dr. Gevr.: Giles 1, 4, 7. A. Passe, Deimanstr. 180, Den Haag, 070-982762 alleen weekend.

Door Har Brok

Achtste Salon International de la Bande Dessinée

Anderhalve snipperdag, 30 uur treinen en enkele honderden guldens, in ons geval royaal ter beschikking gesteld door Vonk Uitgevers en Het Stripschap, zijn essentiële voorwaarden voor een bezoek aan de Salon International de la Bande Dessinée in Angoulême. Veel geduld en een flinke mond Frans zijn dan nog nodig om aldaar volstrekt in het wild rondlopende beroemdheden uit de wereld van het beeldverhaal aan de praat te krijgen. Dit laatste resulteerde in een aantal aktuele interviews met onder andere Dominique Hé, Bilal, Floc'h en Gigi en in de loop van deze jaargang zullen we daar uitvoerig op terugkomen. In deze bijdrage alvast een verslag van deze drie dagen durende heksenketel.

Overdaad

De achtste Salon International de la B.D. van Angoulême, een middelgrote stad 100 km. ten noorden van Bordeaux, werd gehouden op 23, 24 en 25 januari met als centraal thema *L'espace sonore dans la bande dessinée,* de onomatopee dus. Het internationale karakter, door Nederland weliswaar gedemonstreerd met de aanwezigheid van onder andere de tekenaars Theo van den Boogaard ('invité d'honneur') en Aloys Oosterwijk, de uitgevers Paul Rijperman en Har van Fulpen én twee *Stripschrift* redakteuren, is, laten we dat vooropstellen, een farce. De wereld houdt in Frankrijk kennelijk op bij volkeren die een andere taal spreken. Dat is cru gesteld, maar het is niet anders. Er blijft desondanks meer dan genoeg over door de leidende rol die Frankrijk de laatste jaren op stripgebied in West-Europa heeft en, om de schijn op te houden, had de organisatie toch enkele buitenlanders uitgenodigd, uit Amerika bijv. Gilbert Shelton en Gil Kane.

Wie een indruk wil krijgen van de omvang van de Salon International heeft een aardig houvast aan het aantal verwachte bezoekers: 60.000 per dag, terwijl het hoogst genoemde bezoekersaantal van de Strip2daagse in Breda (1980) 17.000 voor beide dagen samen is. Verspreid over de hele stad zijn gedurende de Salon 27 verschillende striptentoonstellingen te bezichtigen gewijd aan personen (o.a. schilderijen van Jijé en Cuvelier), landen (o.a. België en Joegoslavië), thema's (o.a. superhelden, muziek), maar ook aan gespecialiseerde zaken als *L'Egypte ancienne dans la bande dessinée.* Maar er is meer: in de bioskopen worden 22 verschillende tekenfilms en met strips samenhangende films vertoond. Er zijn speciaal samengestelde films over bij voorbeeld Pratt, Popeye en Little Nemo, 13 audiovisuele programma's, waaronder over Pichard, Crumb, Winninger, Fred en Franquin, en diaprojekties en live TV-programma's, genoeg om een half jaar lang elke avond mee te vullen. Men begrijpt dat deze absurde hoeveelheid eerder bedoeld is om liefhebbers van allerlei slag te bedienen dan om in zijn geheel in 3 dagen bekeken te worden.

Als we ons beperken tot enkele hoofdzaken, de bezoeker kan ook niet veel anders, dan valt nog te melden een tiental voordrachten, bijv. door Jean-Claude Faur over *Le silence dans la B.D.,* maar ook door Leguèbe *Sur la thème: le point de vue du Professeur Tournesol* en daarnaast nog enkele druk bezochte en verhitte openbare debatten over fanzines, stripuitgevers, enz.

En verder is er natuurlijk een enorme uitgeversbeurs, een mekka van nieuwe uitgaven met vaak ongeneerd hoge prijzen, komplete fondsen, zich volledig te pletter signerende stripauteurs (meer dan honderd!) met in de marge ruilhandelaren, in het algemeen met voor Nederlandse begrippen gepeperde

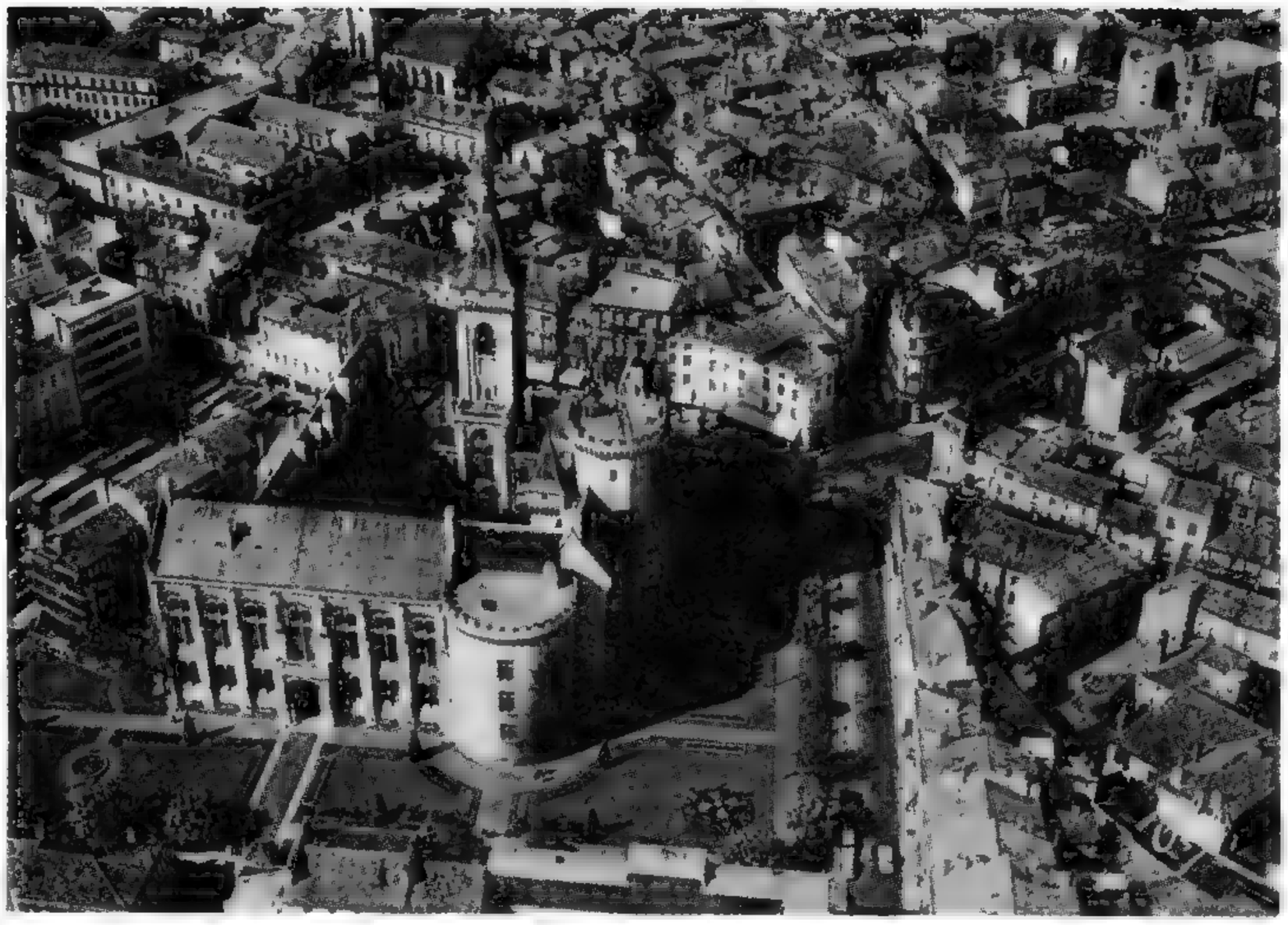

prijzen, zich presenterende fanzineredakties en andere aktivelingen die uit ideële of kommerciële motieven bij het beeldverhaal betrokken wensen te zijn. Absoluut uniek in dit geöliede geheel was de eenmanspresentatie van de stripauteur Bruce Krebs, die als bezoeker staande op een centraal punt min of meer klandestien zijn 2 albums aan de man bracht met als attribuut een uit de twee covers gefabriceerde hoofdtooi, waardoor hij de aandacht van alle fotografen en kameramensen wist te trekken.

Publiektrekker Bruce Krebs

Publiek

Een absoluut kontrast met bijv. de Strip2daagse bij ons is de samenstelling van het toeschouwerspubliek. Niet alleen verdeeld over de beide seksen, maar vooral ook gemiddeld veel ouder. Uiteraard toch ook nog de op handtekeningen en tekeningetjes beluste jongelui, maar zeker eens zoveel ouderen (overigens vaak belust op hetzelfde!). Samenhang met het grote aanbod van strips voor oudere lezers ligt hierbij voor de hand en het is slechts de vraag hoe snel deze trend ook in Nederland doorzet. De voorboden zijn er in elk geval al.

Chauvinisme

De term *chauvinisme* in onze taal is een Frans leenwoord. Dat is niet toevallig, hierboven kwam het al ter sprake. Een aardig voorbeeld uit de praktijk van de Salon vormt ook het feit dat Willy Vandersteen, hoogstpersoonlijk aanwezig, amper handtekeningenjagers vermocht te trekken. Hetzelfde bleek uit de verbaasde reakties van Franse kollegaredakteuren op onze 'onthulling' dat iemand als Joost Swarte wel wat meer getekend heeft dan het album *L'art moderne de Joost Swarte*. Wat niet in het Frans vertaald is bestaat voor Fransen kennelijk niet. Op andere wijze bleek deze door oogkleppen bepaalde visie ook uit de haast vertederende onthulling dat de naam van Theo van den Boogaard, druk beklant met zijn recente Van Oekel album en als eregast aanwezig, in de jurybesprekingen zelfs niet genoemd is, terwijl er alle aanleiding was om hem te rekenen tot de kandidaten van de Prix Alfred de l'espoir. De jury deed in dat geval overigens een niet onaardige keuze met Daniël Goossens.

Eregast Willy Vandersteen

Eregast Van den Boogaard geklemd tussen zijn uitgever Paul Rijperman en biograaf Jac Drewes.

Prijzen

In tegenstelling tot vorige jaren was het aantal te behalen prijzen beperkt. Een prijzenswaardige zaak, ware het niet dat keuze nu viel op winnaars waaraan men zich geen buil kan vallen. In volgorde van belangrijkheid:

- Grand Prix de la ville d'Angoulême (voor het gehele oeuvre): Giraud/Moebius;
- Prix Alfred de l'espoir (belofte voor de toekomst): *La vie d'Einstein* van Daniël Goossens;
- Prix Alfred de la meilleure B.D. de l'annee (beste album van 1980): ex aequo *Le Paracuellos* van Gimenez en *Silence* van Comes;
- Prix Saucisson-Smith (voor het beste fanzine): *P.L.G.P.P.U.R.* uit Montrouge, gevolgd door *Basket-Bitume* uit Tours.

Beide Frans uiteraard deze fanzines, maar beschamender is dat deze prijs door middel van loting (een heus rad van avontuur) tot stand kwam...! Opmerkenswaard is dat geenenkele van de 23 eregasten, voor Nederland zoals gemeld Van den Boogaard maar ook mensen als Hé, Shelton, Manara, Vandersteen, Ceppi en Franquin, ondanks hun volledig betaalde reis- en verblijfsonkosten in de prijzen vielen, een gegeven dat ook in 1980 in het oog sprong.

Enkele gegevens:

Afgezien van wat we u hiervoor meldden is wellicht van nut te wijzen op reiskosten (per trein met couchette ca. *f* 300,—), hotel (ca. *f* 35,— per nacht) en verblijf (ca. *f* 50,— per dag). Inlichtingen zijn vanaf november te verkrijgen op het adres Hôtel de Ville, t.a.v. Alain Beauregard, Angoulême of voor de pers via Infoplan, 2 Rue de la Baume, 75008 Paris. Wie zonder inzage vooraf in het programma naar Angoulême gaat wordt knettergek.

Nieuws

Vertalingen
Blijkens E. van Raan in *Het Nederlandse boek in vertaling. Bibliografie van vertalingen van Noord- en Zuidnederlandse werken 1979* ('s-Gravenhage, Staatsuitgeverij, 1980) verschenen in 1979 op stripgebied de volgende vertalingen:

- *Deens:* Indianenreeks van H.G. Kresse nr. 5 (*Haevens pile*) en 6 (*Guldet i bjergene*) en Douwe Dabbert van Thom Roep/Piet Wijn nr. 5 (*Tåge somonstret*) en 6 (*Skakten til nordpolen*);
- *Duits:* Indianenreeks van H.G. Kresse nrs. 1 tot en met 6;
- *Frans:* Indianenreeks van H.G. Kresse nr. 8, Nero van Sleen nrs. 56-64, Bessy (Vandersteen) nrs. 130-136, Suske en Wiske (Vandersteen) nrs. 170-176, Jerom (Vandersteen) nrs. 77, 79-82 en Robert Bertrand (Vandersteen) nrs. 26-32, waarbij op te merken valt dat deze reeks in Frankrijk een andere nummering heeft;
- *Portugees:* Indianenreeks van H.G. Kresse nr. 4 (*O apelo dos coiotes*) en 5 (*As flechas da vingança*);
- *Zweeds:* Indianenreeks van H.G. Kresse nr. 5 (*Bergens guld*) en 6 (*Hämndens pilar*), *Tom Puss* Vol I (uit 1946) van Marten Toonder (uitgeverij Alvglans in Stockholm) en Finn och Fiffi oftewel Vandersteens Suske en Wiske nrs. 99, 104, 124, 139, 161 (al in 1978, maar nu pas gesignaleerd) en 3, 21, 68, 73, 75, 135. Ook deze verhalen hebben in Zweden een andere nummering. Ze worden uitgegeven door Skandinavisk Press AB in Malmö.

Pijnlijk opvallend wordt inmiddels de volstrekt willekeurige onvolledigheid van deze officiële bibliografie van de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag. Het wordt de vraag of we u verder met dit soort berichtgeving moeten lastig vallen.

Arts en Kartoen
Onder de titel *Wie lacht niet wie de dokter beziet?* brengt Promedia BV een kartoenbundeltje met 80 kartoens van onder andere Wessum, Niel Yauk en Nick. We hebben het boekje nog niet onder ogen gehad en derhalve een citaat uit de aanbiedingsfolder, die op zichzelf al stof tot lachen biedt: 'Het is een fraai geschenk-idee geworden. *Met als extra persoonlijke toets de mogelijkheid om via een ingelegd blaadje goudfolie een opdracht van de schenker aan te brengen.* Een zin of persoonlijke wens, die de indruk zal geven alsof deze speciaal voor de ontvanger is méégedrukt. In goud op snede!'. De prijs spreekt duidelijker taal: *f* 27,50. Inlichtingen via Machtiging nr. 199, 1000 TL Amsterdam.

Stripwinkels
– In Hasselt (België) is geopend Stripwinkel Wonderland voor antikwarisch en nieuw materiaal. Het adres: Witte Nonnenstraat 3 (bij de Kempische Poort). Openingstijden: dagelijks van 10 tot 18 uur.
– Heropend na ingrijpende verbouwing Arie de Koffs Old Comic House 'Kralingen', dat onlangs zijn 12½ jarig bestaan vierde. Het adres: Frits Ruysstraat 28a, Rotterdam.
– In tegenstelling tot wat op onze advertentiepagina's nog geruime tijd vermeld is, is het filiaal Oostenburgergracht 69 van Wouts Stripzaken *opgeheven*. Wouts Stripzaken zetelen nu op het adres Van Woustraat 124-126 te Amsterdam (tel: 020-792116).

UITGEVERIJEN

Glénat
In 1981 zullen bij deze snel de kinderschoenen ontgroeide Franse uitgever verschijnen: *Chroniques de guerre 3* van Hugo Pratt en H. Oesterheld (reeks Ernie Pike), de politiestrips *Le tertre de Sherkan* door L.E. Garcia, *Landru* door Novi en Biélot en *Sam Pezzo* door Giardino, *Les Sexties* door Lauzier, de stripparodieënbundel *Pastiches* door Roger Brunel (uit *Circus*), *La Course aérostière* en *La cour des miracles* door René Durand en Patrice Sanahujas, *Opus 3* en *4* door Mordillo, *Le peuple du désert* door Don Lawrence met het scenario van Dick Matena (reeks Storm nr. 3), *Le comptoir de Juda* door Bourgeon (reeks Kinderen van de wind nr. 3), *La Famille Illico 2* door Geo McManus, *Mafalda revient* door Quino (reeks Mafalda nr. 3), *Marie-Gabrielle 2* door Pichard, *Allo Anita* door Guido Crépax, een studie van Michel Bourgeois over *Pichard* en twee verzamelbundels van het inmiddels opgeheven *Schtroumpffanzine*, namelijk nrs. 15-25 en 25-36 (elk FF 49.—). Vraag de gratis katalogus met Glénats komplete fonds aan bij: Editions Glénat, 6 Rue Lt. Chanaron, 38000 Grenoble, France.

Artefact
In het eerste kwartaal van dit jaar verschenen en zullen verschijnen de volgende albumuitgaven: *Les aventures de Rififi* door Mouminoux (verhalen die eerder in *Tintin* verschenen), *Un impeccable ensemble blanc immaculé* door, u raadt het, Aloys Oosterwijk, *Vokluz Story 1* door Volny (deels eerder verschenen in *Fluïde Glacial*), *De la Schnouffe & de l'Esbrouffe* door Frisco, *Histoires de Mr. Snoïd* door Robert Crumb, *La vie des Américains* door Rita Mercédès, *Menu à 5,50* door Lourdel, *Histoires de la Grande Vache* door Hunt Emerson, de bundel *Le Havane Primesautier* nr. 9 met strips van Gilbert Shelton, Evert Geradts (*Moe Koe*), Hunt Emerson, Charlie Schlingo enz., *Le chat de Fat Freddy* door Gilbert Shelton en tenslotte *Méfi! l'illustré* nr. 2 met bijdragen van onder andere Ramaïoli, Schlingo, Vuillemin, Durand en Volny. Voor dit jaar wordt verder aangekondigd de bundel *Greatest Hits* van Peter Pontiac. Nadere gegevens (de prijzen variëren tussen FF 15.— en FF 50.—) zijn te krijgen door bijv. een fondskatalogus aan te vragen bij Artefact, 3 Rue du Marché, 95880 Enghien, France. Zoals men trouwens kan konstateren onderhoudt Drukwerk een nauwe band met Artefact. Laatstgenoemde brengt in Frankrijk een aantal Drukwerkuitgaven en om die reden kunt u zeer waarschijnlijk ook enkele werken van de genoemde Artefactuitgaven tegemoet zien in Nederland bij Drukwerk.

Vonk Uitgevers
Zogoed als zeker zal deze uitgeverij rond september een Stripschriftspecial uitbrengen over Suske en Wiske, grotendeels verzorgd door de redaktie van *Stripschrift*. Lezers met opmerkingen naar aanleiding van onze recente Vandersteennummers, met klachten ook en met suggesties of interessant illustratiemateriaal worden verzocht ons van advies te dienen, desnoods telefonisch (020-250975).

Dominique Leroy
Uitermate fraai getekend en uitgevoerd zijn de bizarre uitgaven van Editions Leroy (16 bis Rue Fontaine, 75009 Paris) met een wat men zo noemt op volwassenen gericht fonds. In Angoulême '81 kwam Leroy met het intrigerende album *Jessica Ligari* van Philippe Cavell en Robert Mérodack en *Les Rues (1901)* van Serge Mogère en Robert Mérodack in de kollektie Vertiges Bulles. Andere recente uitgaven in dit fonds zijn *Cinq Sémaines de cruauté* (François Dumuchesky),

VERENIGING VAN STRIPWINKELIERS
Door Amsterdamse stripwinkeliers is de *Vereniging van samenwerkende stripzaken Nederland* opgericht. Direkte aanleiding tot het in leven roepen van deze vereniging was de dreiging van Actueel/Aldipress om te bekorten op de bestaande kortingen voor de stripwinkeliers. Door een gemeenschappelijke inkoop wil de vereniging nu een vuist maken tegen deze plannen. De 'bestelling' van de eerste elf aangesloten zaken bij Aldipress voor het eerste kwartaal van 1981 bedraagt maar liefst ca. 30.000 albums, zodat men van een nogal stevige vuist kan spreken. Iedere stripwinkelier in Nederland, groot of klein, kan op voorwaarden lid worden van de VSSN en krijgt (eventueel op aanvraag) de statuten toegezonden. Andere aktiviteiten zullen zijn:
– juridische bijstand voor afzonderlijke stripzaken;
– het uitgeven van een stripkadobon;
– het uitwisselen van verkeerd ingekochte albums;
– het voeren van een embleem op de winkelruit en plastic tassen.
Een eerder initiatief van stripzaak Tante Leny en zo uit Groningen om de striphandelaren te verenigen in een aktie tegen het eventueel loslaten van de vaste boekenprijs ging – zonder sukses – vooraf aan dit initiatief. Het nieuwe distributiebeleid van Actueel/Aldipress blijkt nu wel in staat om een gemeenschappelijke aktie tot stand te brengen. Kleine, zowel als grote stripuitgeverijen zouden de aktie van winkeliers ondersteunen, want dat de stripalbumdistributie in Nederland niet vlekkeloos verloopt is ook hen een doorn in het oog. Overigens schijnt Actueel/Aldipress nogal geschrokken te zijn van het dreigement van de vereniging: óf de totale partij tegen de tot nu toe gebruikelijke korting óf geen enkel album meer in de stripspeciaalzaken. Men schijnt bereid de beknibbeling op de korting te laten vallen. Een eerste suksesje?

(J.D.)

Le parfum qui rend fou (Robert Mérodack / Mircea Arapu), *Juliette de Sade* (Philippe Cavell / Francis Leroi) en *Les onze mille verges* (Vincenzo Jannuzzi): niet goedkoop (20 tot 50 gulden), niet verantwoord (bullepezen), maar voorlopig van een uitzonderlijke artistieke kwaliteit.

Oberon
In de loop van april verschijnen de volgende albums: *De jonge kapitein* door Charlier en Hubinon (Roodbaard nr. 18, een verhaal dat indertijd door Dargaud werd overgeslagen, waardoor de Hubinondelen nu kompleet zijn), *Familie Achterop 7* door Mort Walker en Dik Browne, *Panda en de ongelukszoeker* door Toonderstudio's (balloenversie), *De strop van de gehangene* door Morris en diverse scenaristen (Lucky Luke nr. 19 bestaande uit korte verhalen), *Dombo het vliegende olifantje* door Disney Studio's (heruitgave), *Guerilla in Tumbaga* door Henri Vernes en William Vance (Bob Morane nr. 9), *De ster van Khorala* door Buscema en DeZuniga (Conan nr. 7), *Het geheim van de nitronstralen* door Lawrence en Matena (Storm nr. 6), *Gevangen in een luchtbel* (Tina Topstrip nr. 29), *Comanchero's* door Gourmelen en Palacios (Mac Coy nr. 5, eerder verschenen in *Pilote*), *De wonderlijke boedel* door Toonder Studio's (Tom Poes nr. 9, eerder verschenen in *Donald Duck*). Prijs per album variërend van *f* 5,25 tot *f* 6,25. Roodbaard nr. 18 springt er kwa omvang uit met 56 bladzijden.

Lombard/Albracht
Het tweede kwartaal brengt voor *f* 5,95 per stuk: *Drie grijsaards in het land van Aran* (Thorgal nr. 3), *De 2e dood van de Farao* en *Kosmisch gevaar* (Magellan nrs. 1 en 2), *De Planeet der verschrikking, De meesters van Psychedelia* en *Een geërde planeet* (Dani Futuro nrs. 1, 2 en 3), *Zizanion de verschrikkelijke* (Chlorophyl nr. 5), *De rode prins* (Jugurtha nr. 8), *Zeg het met gein* (Robin Hoed nr. 5), *De planeet der razernij* (Luc Oriënt nr. 14). Gekartonneerde specials à *f* 16,50 in deze periode zijn: *De verovering van Mexico* (collectie Geschiedenis nr. 2, 72 blzz.) en *De schaduw van de raaf* (collectie Mysterie en Legendes nr. 1, 60 blzz.). Naast de genoemde Dani Futuro-herdrukken uit de Collectie Jong Europa, brengt Lombard / Albracht een herdruk van Blake en Mortimer (nrs. 1-5, 7 en 11!), Dan Cooper nrs. 20 en 23, Ringo nr. 1, Alain Chevallier nr. 3, Bernard Prince nr. 1, Rik Ringers nr. 26, Domino nrs. 1 en 2, Maarten Milaan nr. 3, Jugurtha nrs. 1-3, Bruno Brazil nr. 10, Chlorophyl nr. 3, Robin Hoed nrs. 1 en 2 en Chick Bill nrs. 16, 34 en 43.

Yendor / Visions
Na *Ziekenhuis* van Ted Benoit verschenen *De laatste krijger en andere verhalen* van Bernie Wrightson en *Barend Terzijde* (1) door Martin Veyron (elk *f* 14,90). Te verschijnen of inmiddels verschenen zijn de albums *Cannon* (1) door Wallace Wood, *Howard de Duck* (1), *Majoor Fataal* door Moebius, *Achter de sterren* van Serge Clerc (waarover meer in *Stripschrift* nr. 146/47), *Lobbes* (4) door Gotlib, *Andy Gang* (2) door Chantal Montellier, *Zwartkijken* door André Franquin. *Rhaa lovely* (3) door Gotlib is inmiddels aan zijn tweede druk toe. Prijzen variëren tussen *f* 11,90 en *f* 14,90, behalve Majoor Fataal dat *f* 29,90 kost.
Inmiddels verscheen ook het blad *Visions* weer (nummer 8). Zoals te voorzien een flinke stap terug ná het Strip2daagse nummer: postorderberichten en ander nieuws plus de 8 bladzijden tellende strip *De zwetende zandloper* van Len de Vries. *Visions* verschijnt nu tweemaandelijks; voor 10 gulden, amper de porto, bent u van ontvangst verzekerd in 1981. Dit bedrag dient overgemaakt te worden op postgiro 3812165 tnv. Fantastic Visions Rotterdam onder vermelding van VISIONS 1981.

STRIPBLADEN

Krypton
Spanning! Avontuur! Humor! is de slogan van het nieuwe tweemaandelijkse stripblad Krypton uitgegeven door Yendor (Postbus 42515, 3006 DA Rotterdam). Het eerste nummer wordt gevuld door Bert Doesburg, Hans Pieko en Hendrik J. Vos. Het werk van Vos en Pieko is bekend en dit eerste nummer van meer dan normale kwaliteit, *Het zwarte imperium* van Doesburg is zonder meer verrassend. Prijs per nummer *f* 4,95. Redaktieadres: Post Skrypton, Paulstraat 80, 6822 BT Arnhem.

Rats
Rats nr. 3, in keurig offset, bevat matig tot zeer aardig amateurstripwerk met als opvallende uitschieters Berend Jan Vonk (*De Zwervende Predikant*) en Leo Immerzeel (*Jesus Rotten and his Sex Apistols*), beiden op de antireligieuze toer (maar dat kan met mijn katholiek verleden te maken hebben. HB). Verder in dit nummer een zeer uitvoerige vragenlijst in verband met een mogelijk nieuwe opzet van het blad en een wel zeer dringende oproep tot steun. Dat kan bijv. door aanschaf van *Rats* à *f* 1,75 via het adres Langegeer 255 te Rotterdam.

FANZINES

Striprofiel
In nummer 40 vermoedelijk de laatste naweeën van het bezoek van The Studio aan Nederland in een interview met Berni Wrightson (met herdruk van Wrightson's *Wrange Wijsjes*), de voortzetting van de samenspraak tussen Matena en Julsing in de interessante kettingreeks van elkaar 'interviewende' stripauteurs en Ger Apeldoorn over *Howard the Duck*. Dezelfde in het nieuwskatern trouwens ook nog over strips van Uderzo tot *Eppo* en Moebius tot Wrightson, benevens het derde deel van *De Klokkenluider van de Noire Dame* door Gotlib/Alexis. Prijs per nummer *f* 5,95 of *f* 5,— bij abonnement. Inlichtingen: Brilliant Starsstraat 30 te 1611 DS Bovenkarspel.

Bédésup
Het Franse, pedagogisch verantwoorde stripfanzine *Bédésup* (Revue pédagogique de la bande dessinée, l'image et l'audiovisuel) nr. 14/15 bevat het dossier Sirius met *Timoer,* een bijdrage over verstrippingen van de Bijbel, over F. Masse en een verhaalanalyse van *Long Sloane*. Daarnaast persrubrieken, (o.a. Nederlands!) stripnieuws, enz. Per nummer FF 23.—. Daarnaast publiceert Bédésup in beperkte en genummerde oplage onuitgegeven werk van Leo Fabri (*Marjolijn*) en 180 stills van de animatiefilm *La Maison volante* van Winsor MacCay, terwijl een niet in boekvorm verschenen avontuur van Natasja (Walthéry) aangekondigd wordt. Per album 32 FF. Inlichtingen: Bédésup, B.P. 61, 13381 Marseille Cedex 4.

Rode Lotus
De Rode Lotus nr. 4 is voornamelijk gewijd aan Bob de Moor en het

DE RODE LOTUS - DE GOUDEN SLEUTEL NAAR ZEN TERAUMIST
DE RODE LOTUS HET BLAD VOOR DE KOMENDE INTELLECTUEEL
DE RODE LOTUS HET BLAD DAT BARST VAN HIETONTZIENDE AANSTORMEND TALENT
LOTUS

verschijnsel diktators in strips. Opmerkenswaard is de twee pagina's vullende reklamestrip die The Tjong Khing voor dit nummer maakte, geruime tijd nadat hij zijn stripwerkzaamheden beëindigde en voortbordurend op de strip die hij speciaal voor *Stripschrift* maakte (zie het fragment op deze pagina). Abonnementen voor 4 nummers *f* 9,— (postgiro 4331867 tnv. K.D. van Someren Amsterdam). Redaktie: Kerkstraat 193, 1017 GJ Amsterdam, tel: 020-262956 vragen naar Kasper).

Stripgids
In nummer 24 voor de vierde en voorlopig laatste maal aandacht voor het oeuvre van Marc Sleen. Afzonderlijke artikelen over een aantal figuren uit de reeks Nero en Cie, een algemeen artikel over de humor van Sleen, de Nero-bibliografie en een Nero-index of -wegwijzer (helaas zonder register) besluiten het indringende en omvangrijke Sleenspeurwerk van Jan Smet, dat met spoed in boekvorm gebundeld moet worden. Met een aantal *Doris Dobbel*-herdrukken beslaat dit nummer 56 pagina's, in de losse verkoop *f* 7,—.

Spanje
Naast de Spaanse *1984*, bekend via de ingezonden brieven van Matena in *Stripschrift* en als een bron van Semic onder andere, verschijnt in Spanje na een lange onderbreking weer het oudste fanzine *Bang!*. Met ingang van nr. 14/15 is de verschijning tweemaandelijks. Inlichtingen: Apartado 9331, Barcelona. *Sunday* is een ander fanzine in Spanje. Het laatste nummer dat we onder ogen kregen bevatte een artikel over Edgar Rice Burroughs en over de horror-comics van E.C. met twee strips van Al Williamson en Frank Frazzetta, speciaal voor *Sunday* getekend. Inlichtingen: Mariano Ayuso, C. Aristoteles 3, Madrid 27.

(A.M.)

Hop!
Nummer 24 bevat een artikel over en interview met Bob de Moor (met herdruk *Barelli en de dood van Richard II*), het vervolg van het dossier *Wrill* door De Laet, aandacht voor Breccia (Uruquay), de tekenaars van O.K., Jijé, Argentijnse strips, enz. Inlichtingen: Hop! (AEMEGBD), 13 Rue Emile Duclaux, 15000 Aurillac, France. Nummer 24 omvat 64 bladzijden en kost los FF 15.—. Nummer 25 zal het vervolg bevatten van het dossier van Bob de Moor. In de komende nummers zijn voorts geplanned ar-

tikelen over Le Rallic, Walthéry, Alex Nino, Russ Manning, Jack Kirby en Tranchand/Corteggiani, maar alleen al de uitvoerige nieuwsrubrieken maken een abonnement op dit blad meer dan de moeite waard.

Brillantinepotje
Het Brillantinepotje jg. 4, nummer 10, waarin opgenomen Hermus' kortstondige tijdschriftje *Brokstukken,* doet men wellicht meer recht door de vermelding van prijs (wisselt helaas), giro (3928715) en adres (Postbus 19017 te 3501 DA Utrecht) dan door een beknopte opgave van de inhoud. Voor wie desondanks via *Stripschrift* wil scoren: in nr. 10 onder andere een afrekening met Henk Kuijpers, een aansporing aan het adres van Hergé om Haddocks, volgens Hermus gejatte, lijfvloek 'Duizend bommen en granaten' juridisch te beschermen, een vernietigende beschouwing over Uitg. Rijperman naar aanleiding van Van den Boogaards *Van Oekel in de bocht!,* diverse reakties en wetenswaardigheden met Kuifjetekeningen van Frits Jonker. Speciaal voor *Stripschrift*-lezers drukt Hermus een in *Stripschrift* nr. 117/118 op blz. 16 weggevallen pagina kopij af over Jijé. Een op zich pijnlijke zaak, die door geenenkele lezer opgemerkt werd: pijnlijk voor Hermus dus eigenlijk.

Dommage
Het nieuwe Franse fanzine *Dommage* heeft in zijn eerste nummer (50 blzz., FF 10.—) een interview met Bourgeon, een bijdrage over de realistische tekenaars van *Vaillant/Pif* en een uitgelezen keuze van strips van onbekend talent. Inlichtingen bij Gilles Ratier, Rue Dom Rivet de la Grange in 16500 Confolens.

P.L.G.P.P.U.R.
Nummer 7 van dit in Angoulême 1981 bekroonde fanzine handelt over Gibrat (*Pilote, Fluïde Glacial, Charlier,* enz.) en geeft verder stripwerk van Goossens, Lucques, Yann, Dupuy. Inlichtingen: 16 Rue Gabriel Péri, 92120 Montrouge, France. Prijs per nummer FF. 8.— (40 blzz.).

DE WEEKBLADEN
(met terugwerkende kracht)

Robbedoes
In nummer 38 een kort Lucky Luke-verhaal *De mijn van de dromedaris.* In 39 een kompleet verhaal van de Beverpatroelje, in 40 een verhaal van Nick (Hermann), in 41 een *Robbedoes*verhaal van een nieuwe tekenaar met de naam Nic Broca; een oudgediende uit de tekenfilmwereld. Nieuwe vervolgverhalen zijn er van Woefie (39), Lieven (door Lamquet, in 40), Isabel (41), De Onnoembaren (43, door Conrad), Papyrus (45), De Blauwbloezen (46), Joris Jasper (48, het laatste in *Pilote* geplaatste verhaal), Sammy (52); Flagada (2), enz. Vermeldenswaard is nog dat vanaf nr. 46 nogal wat pagina's met een *halve* stripplaat beginnen, dat nr. 49 100 blzz. dik was.

Minitoe
Steeds veel Robbedoesstrips in deze bijlage bij *Het Nieuws van de Dag:* Yoko Tsuno is nieuw in nr. 17, Steven Sterk in nr. 31, terwijl Buck Danny, Bollie en Billie, Ramtamtam en Guust voortgezet worden. Vreemde eend in de bijt is vanaf 27 Jommeke, de vooral in België suksesvolle strip van Jef Nijs. In nr. 2 (1981) begint *De vlucht met Mona Lisa* (Natasja).

Kuifje
Enorm veel science fiction en fantasy in de afgelopen periode. Hoofdredakteur Vernal schijnt te vergeten zijn dat lang niet iedereen van dit genre houdt.
Youka is nieuw van Gremet en Desberg (39), Rork is er weer in 40, Hans in 41, Kapitein Sabel in 42 en 53, Lefranc (van ouderwetse kwaliteit) in 44, Buddy Longway in 45, Domino in 46, De Brokkenmakers in 49, Ian Kaledin in 50. De opiniepeiling wordt gepubliceerd in nr. 43: Robin Hood blijft nummer 1, tweede is Rik Ringers, derde Dommel, vierde Clifton, vijfde Chick Bill. In 1979 was dit exact hetzelfde. Rik Ringers' 25e verjaardag wordt gevierd in nr. 47 met een extra dik nummer van 76 pagina's. Andere themanummers zijn 48 (meisjes), 51 (Flash Gordon); wel aardig is Gulliver, een nieuwe vervolgstrip van Hachel, minder aardig is dat *Kuifje* zichzelf gaat herhalen. Vanaf nr. 2 start namelijk het Chick Billverhaal *De Blauwe terreur* dat ook in 1960-1961 al eens in het blad stond.

Donald Duck
Weinig spektakulair, maar zeer doortimmerd gaat *Donald Duck* zijn 29e jaar in. Nieuwe vervolgstrips zijn Jonne en Pantoffel (beide in 42), daarnaast zijn uitschieters de strips *Zwarte Woensdag* (43), *Pluto* (in 51, in negatieve zin helaas) en *Donald Duck begeeft zich op glad ijs,* een prima Deens Duck-verhaal (Duck 4).

Tina
In *Tina* een nieuw Moniqueverhaal (*Monique en de circusdieven*). Ook in dit nummer 4 blzz. Eduard en Emily. Mini-boekjes zitten in de nummers 43 (Mimi), 50 (Doebidoes) en 4 (Loesje), terwijl in de nrs. 52, 1 en 2 een zwart-wit boekje van 8 blzz. meegehecht wordt. Interessant is Vera, door Nico van Dam en Conny Möricke (tekst), na jaren weer terug in het blad.

Eppo
Follet komt met een nieuw verhaal van Steven Severijn terug in *Eppo* 41. De Generaal zit o.a. in nr. 42, 45 en 52, Lucky Luke in 44/45, 47, 50/51 en 1 (tekst Bob de Groot, deze laatste), Leukebroeders in 43, 46 en 2, terwijl Leonardo, Opa en Stampede ook regelmatig opduiken. In *Eppo* 43 wordt Agent 327 afgebroken, om in nr. 3 terug te komen (+herintroduktiepagina). Ook Franka wordt afgebroken in nr. 44 om in 48 terug te keren. Nieuwe vervolgstrips zijn Dandy (vanaf 47), Johnny Goodbye (48), Storm (52) en De Partners (2). In de nummers 47, 48, 50 en 51 zit als extra een Flash Gordonverhaal (tekeningen Al Williamson) totaal 64 pagina's.

Okki
Strips in deze jaargang van *Okki* zijn *Tol-Kien* door Bever (Ben Verhagen), Jochum door Uco Egmond, een stripje van Rob Spier, *Annemoon* van Piet Wijn en Patty Klein. In nr. 4 zit bovendien een stripje van Julsing, in 11 illustratiewerk van Prutswerk, in 17 een strip van Hans Henkes.

Jippo
Jippo heeft als vaste strips *Hans en Grietje* door Fred Julsing, Eefje van Nasidio (Italiaans) *Kasper* van Mike van Aarle en *Roel en zijn beestenboel* van Prutswerk. In nr. 1 illustraties van Paul Bodoni, in 7 Little Nemo, in 11 Jan Vervoort met *Jiptips,* in 16 een extra aflevering van *Roel en zijn beestenboel in het jaar 2000.*

Taptoe
Taptoe begint het jaar met als strips *Het wonderlijke beestenboek* door Theo Steeman (zoon van Jan), Sulle Hooms (Patty Klein+Prutswerk), De Katzenjammer Kids (Knerr) en Plumoo (Michel Douya, uit *Formule 1*). In de verschillende nummers duiken verder hier en daar korte stripjes op, o.a. van Bercovici en Cauvin, Bever, Prutswerk, Jan Vervoort, Jan Steeman, Joop Mommers, etc. Als illustraties bij artikelen worden Barelliverhalen en een Superman/Batmanverhaal geplaatst. In nr. 4 staat een artikel over *Strips en werkelijkheid,* in 11 een verhaal over superhelden. In *Taptoe* 6 komt Gwenny en Florian terug (van Ben Verhagen en Rob Maas), terwijl in nr. 16 de strip Urbanus begint van Kool. In 17 tenslotte Kwik en Flupke door Hergé.

SIGNALEMENT

Ook in dit nieuwe jaar wachten we graag uw bijdragen in voor deze rubriek, die vooral beoogt nieuwe initiatieven van tekenaars en scenaristen te signaleren. Postbus 15268 te 1001 MG wacht geduldig /-/ Telefonisch desnoods ook 020-250975 (Brok) of 023-335873 (Van den Boom) /-/ /-/ Paul Geerts, aldus de *Leeuwarder Courant,* in een interview wordt na de dood van Willy Vandersteen de tekenaar/scenarist van Suske en Wiske. Geerts: 'Dat is al geruime tijd geleden beslist'. Gaat hij dan Suske en Wiske veranderen? Geerts: 'Nee. Nooit. Zeker niet. Suske en Wiske zullen altijd blijven zoals ze zijn. Ik zal het werk van Willy altijd respecteren. Nog bijna elke dag lees ik de oude verhalen van Willy weer door. Om me te doordringen van zijn manier van werken. Ik heb me zijn stijl zoveel mogelijk eigen gemaakt en zo zal het blijven'. /-/ We wensen Vandersteen nog een lang en vruchtbaar leven /-/ Het op 7 januari beëindigde avontuur *Heer Bommel en het Slijtlijden* van Marten Toonder is op een wel zeer bijzondere manier in dagaflevering 0848 overgevloeid in de integrale herdruk van *Heer Bommel en de Grootdoener,* dat dateert uit 1963/64 (MV 105). Een uniek voorval waardoor het traditionele slotbanket onder tafel verdween. Voor de uitgave in boekvorm zal *Het Splijtlijden* nu in elk geval gewijzigd moeten worden. /-/ Vanaf 19 januari wekelijks in *Folia Civitatis* de tekststrip *De Odyssee van Oene Owee ofwel een idealistische geschiedenis* door Oscar de Wit. /-/ Strip- en illustratiewerk van Luc Last (Studio Fons Eliëns) is te vinden in *Melkmachien,* gratis uitgave van het Centraal Schoolmelk Comité voor leerlingen en leerkrachten in het voortgezet onderwijs: postbus 86, 2060 AB Bloemendaal. Niet alleen Bakelandt en Kiekeboe, maar ook met tekstballonnen gevulde Pandastrips van de Toonder Studio en Eric de Noorman van Kresse verschijnen dagelijks in België in *Het Laatste Nieuws* /-/ In België cirkuleert onder auspiciën van Pats het Poppenspel Kiekeboe /-/

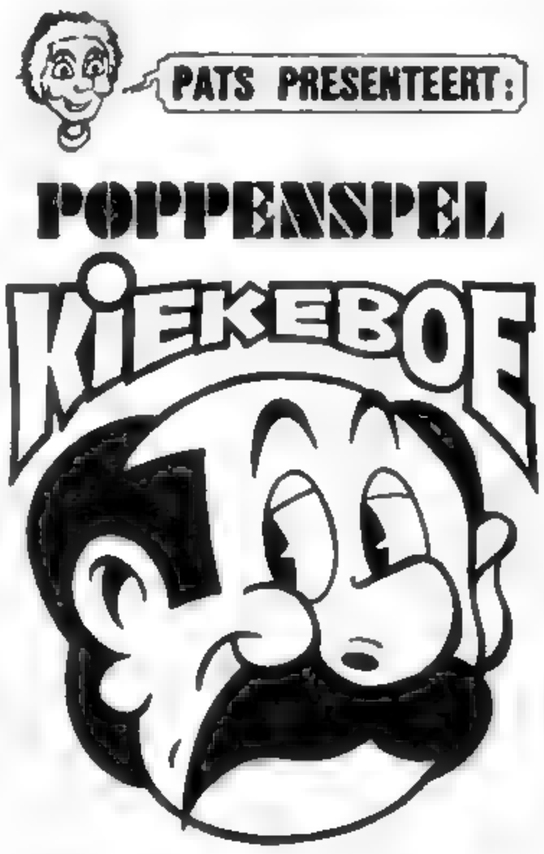

Rektifikatie Wout
De prijs van de *Doortje Stoot*-albums is niet *f* 50,—, maar *f* 14,95. Voor *f* 50,— heeft u ze dus alledrie! Te bestellen bij Wout, Van Woustraat 126, Amsterdam.

STRIPWINKELGIDS

'PLATENBAR-STRIPWINKEL LEO'

Lange Kerkstraat 32
4461 JJ Goes, telefoon 01100-13194

STRIP- EN LECTUURSHOP/ SHOPPINGCENTER
Oudegracht 136, hoek Vinkenburgstraat
Utrecht, telefoon 030-334357

De grootste in Utrecht

STRIP ANTIQUARIAAT + STRIPGALERIE PANDA

Frederikstraat 955-959
2514 LJ 's-Gravenhage,
telefoon 070-635950*
geopend di t/m vr van 12 tot 6 uur; zaterdag van 11 tot 5 uur

DE ZAAK ZONNEBLOEM
Haarlemmerstraat 27, Amsterdam,
telefoon 020-247294
- de hoogste prijs voor uw 2e hands-strips!

de Jacobijn

JACOBIJNESTRAAT 10
HAARLEM
TEL. 023-320782

ÉÉRSTE HAARLEMSE STRIPWINKEL!

Antiquariaat

Liendertseweg 66A
Amersfoort
tel. 033-725975

"Bommel"

STRIPS - BOEKEN
MUNTEN - POSTZEGELS

STRIPS
SCIENCE FICTION
COMICS
ARTBOOKS
PORTFOLIO'S

FANTASTIC VISIONS
SLAAK 18 3061 CS ROTTERDAM Tel.010-331710

RICHARD
Rombout-Hogerbeetsstraat 78,
Amsterdam, tel. 020-842923.

030-311461 's maandags gesloten

LAMBIEK
Kerkstraat 78, Amsterdam,
telefoon 020-267543

Nu ook een
STRIPSPECIAALZAAK
in Vlissingen
met de meest uitgebreide kollektie strips, ook Frans-Engelstalige.

GRAMM. STRIPS 76
DE STRIPWINKEL
Paul Krugerstraat 146-148
4381 WK Vlissingen, 01184-17054

FLATER

SPECIAALZAAK IN STRIPBOEKEN

KLEINE OVERSTRAAT 17 7411 JH DEVENTER

05700-19255

De Oude Post
Burg. de Withstraat 10-12
De Bilt, 030-763050
Nieuwe en oude strips.
Ver- en inkoop

fono-strips-posters

WASDA ANTWERPEN

fono – strips – posters
provinciestraat 152
(achter centraal station)
2000 antwerpen
tel. 031/327007

Antiquariaat Nillco
oude strips en boeken

Nieuwlandstraat 23, Tilburg
013-431229 – 3 min. v. station

di.-wo.-vr. 12-6, do. 12-9, zat. 11-5

DE NOORMAN

lange hezelstr113 nymegen 021-226146

heuvelstr 103-4 tilburg 013-358319

DE LEKTUURHAL

*GESPECIALISEERD IN STRIPS

LEEUWARDEN o/d KELDERS 10 05100-30756
HARTJE SHEEK nwe BURGSTR. 3 05150-15510
HEERENVEEN DRACHT 100 05130-25092

Broerenstraat 4,
Arnhem. tel. 085 - 431398

P.G. Hermans

Boektiek 37
Zeestraat 37, Beverwijk, telefoon 02510-23113

Openingstijden maandag tot vrijdag 10 tot 6 uur, zaterdag 10 tot 5 uur.

STRIPWINKEL STORS

SCHEFFERSPLEIN, DORDRECHT
078-142012
DAGELIJKS GEOPEND VAN 11.00 UUR TM 17.30 UUR
ZATERDAGS DE GEHELE DAG
IN & VERKOOP VAN STRIPVERHALEN TEVENS ANTIQUARIAAT.

De Stripschappagina

MEDEDELINGEN, BERICHTEN & AANBIEDINGEN

Postbus 11335,
1001 GH Amsterdam

Ruilbeurzen
Lieve mensen. Door een wat ongelukkige gang van zaken is als we dit schrijven de precieze datum van ruilbeurzen en hun uitgebreidere inhoud nog niet exact bekend. Een ruilbeurs is gepland in Zwolle eind maart; de ALV is gepland in Utrecht ±23 mei. Leden zijn reeds exact geïnformeerd per informatiebulletin 12. Wie meer wil weten mag 's avonds bellen naar 020-823301.

Ruilen en ruilbakken
Ruilen doet huilen. Velen zijn echter ook van mening dat kopen vele anderen doet weglopen. Daarom op ruilbeurzen het volgende initiatief overnemen gaarne. Maak een bak met spul dat u kunt missen. Maak er een *ruil*bak van.
Kijk eens niet zo nauw of u nu wel voor u drie Donald Dukkies die ene Stokwollie Lampepit uit 1927 terugkrijgt. Gun de nieuwe liefhebber, die zijn er en daar gaat het om, een startkans voor hun verzameling. Vanzelf komen dan de interessante stukken boven water. Er is nieuw bloed nodig. Ook voor hun verzameling. Het Stripschap komt zelf ook op de proppen met kloeke ruilbakken met albums, tijdschriften en als het kan knipsels. Een fris voorjaar, een fris initiatief dus toon allen u frisse revivalgezicht.
Kom op met die ruilbakken. Kopen kan onderling altijd nog.

Verdwijning Stripschap films
14 Augustus 1980 is een zwarte dag geworden voor Het Stripschap. Op die dag is een of andere onverlaat onze films komen 'lenen' via tussenpersoon Fugutive en is sindsdien spoorloos.
Deze op zich al ernstige zaak is des te kwalijker daar het hier gaat om *alle* Stripschapfilms inclusief onvervangbaar materiaal zoals oorspronkelijke Dick Bos Speelfilms, journaalfragmenten etc.
Het gaat hierbij o.a. om een grijze spoel in gele doos (18 minuten) met *Nederlands* tekenfilmmateriaal, een middelgrote rode spoel in bruine doos (33 min.) met o.a. Polygoonjournaal onderwerpen over Het Stripschap, een grote grijze spoel in groene doos (35 min.) met o.a. Dick Bos speelfilm *Inbraak* en nog wat andere spoelen. Alles zat verpakt in een koffer. Een ieder die meent ons te kunnen inlichten over deze films kan schrijven naar Antwoordnummer 1019 Amsterdam of bellen naar 020-823301 ('s avonds).
Ook kan bovenvermelde onverlaat of wie dan ook de films opsturen naar postbus 11335, 1001 GH Amsterdam.

Strip2daagse 1980
Even het geheugen opfrissen. Breda 20 en 21 september 1980. Het Stripschap organiseert haar Strip2daagse. Steun wordt ontvangen van vele kanten. Ook van Aldi Press. Stripkoppen van klinkend formaat tegen de wanden. En daaronder formulieren, in stapels. Wie zijn dat, die 22 koppen. En wie is de oorspronkelijke tekenaar? Hoofdprijs een tandem. Nou, die tandem is terechtgekomen bij
Karin van Kooten,
Tiendweg 25,
Montfoort.
Op de foto zit ze voorop dankzij haar prima stripkennis. Een vriendinnetje achterop. De man die de zaak in evenwicht houdt, is Ab Schatorjé PR man van Aldi Press.
Wie weet, is er dit jaar wel weer zo'n prijs te vergeven tijdens de

Strip2daagse 1981
Alvast wat voorinformatie. 1981 wordt het jaar van de waarheid. Het Stripschap heeft besloten in Breda te blijven. Een grotere dan wel betere tent was niet te vinden en bovendien: het beviel iedereen daar prima!
Wat gaat er gebeuren? Veel, maar dat bent u van ons gewend. Wat dacht u van een complete tekenstudio bemand met briljante striptekenaars, inkleurders en wat dies meer zij. Een uit de kluiten gewassen videoprojectie. Een heel grote stripboekenbeurs. Een prima ruilbeurs. Stripschapprijs uitreiking. En dan te weten dat we nog maar juist zijn begonnen met denken en uitvoeren, waar, wanneer, thema? Turfschip, Breda 19 en 20 september 1981 met als thema Suske en Wiske. En u onthoudt het zo: Prinsjesdag is de dinsdag na de Strip2daagse.

Contribuanten
Onze penningmeester likt alweer aan de enveloppen om de herinneringsacceptgiro's. Zijn tong is als leer, zijn geest nog net niet gebroken. Help hem er weer bovenop. Zijn geest wordt ruimer door uw bijdragen t.w.

Lidmaatschap	ƒ 20,—
lidmaatschap incl. abonnement Stripschrift	ƒ 53,—
65+ en 15- reductie op de prijzen ter grootte van	ƒ 5,—

'Zijn' gironummer 5.000.000 t.n.v. Het Stripschap Amsterdam. Altijd even een mededeling op het girostrookje als u wilt zeggen wat u betaalt.
En die tong verhelpen we dan samen met u op de ALV in mei met een lekkere neut voor de penningmeester.

144 PAGINA'S!

MAJOOR FATAAL

MOEBIUS

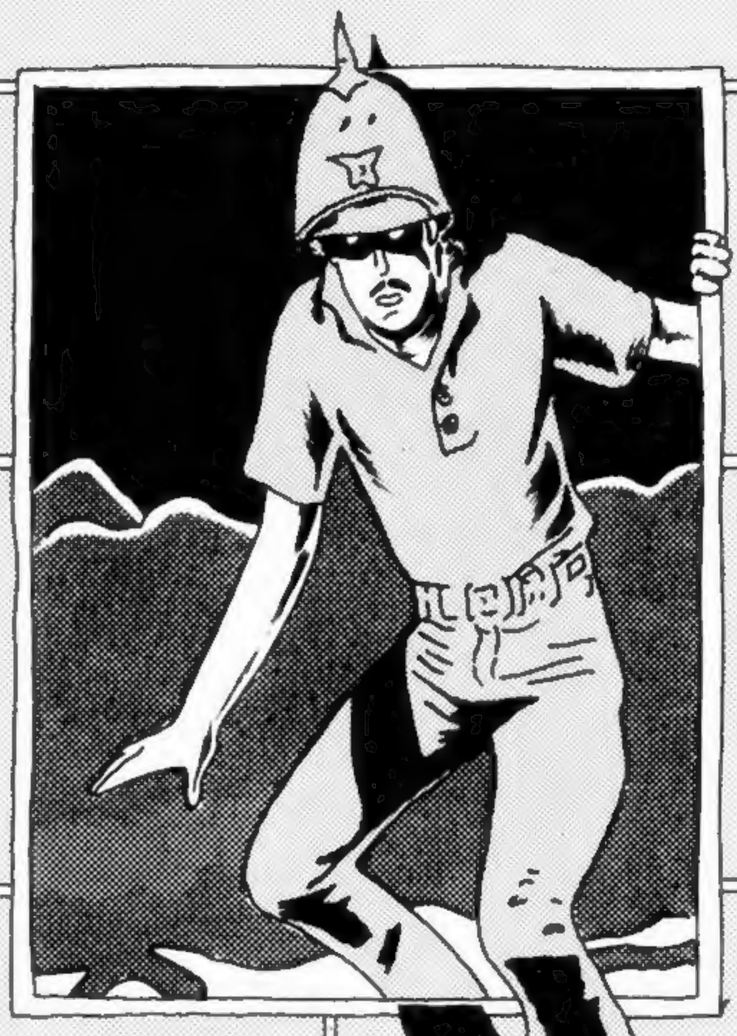

YENDOR

LUXE HARDCOVER-EDITIE

"EEN HONDERDTAL PAGINA'S INTIEM, GEKODEERD DAGBOEK" SCHRIJFT STER-TEKENAAR MOEBIUS IN ZIJN VOORWOORD BIJ MAJOOR FATAAL. HET ALBUM IS MEER DAN DAT. MAJOOR FATAAL IS EEN AVONTUUR IN TEKENSTIJLEN, EEN AVONTUUR IN SCENARIO-SCHRIJVEN, EEN UNIEK STRIPALBUM!

VERSCHIJNT: MEI '81

fl. 29,90

UITGEVERIJ YENDOR, POSTBUS 42515, ROTTERDAM

NEEM NU EEN ABONNEMENT OP 1984

MET EEN **ABONNEMENT** HOEF JE 1984 NOOIT MEER TE MISSEN ! MAAK FL. 34.50 OVER OP POSTGIROREKENINGNUMMER **2078426** T.N.V. **SEMIC PRESS** , AM★DAM , VOOR **ZES** NUMMERS , ONDER VERMELDING VAN : "ABONNEMENT 1984 MET INGANG VAN NUMMER 10 ".

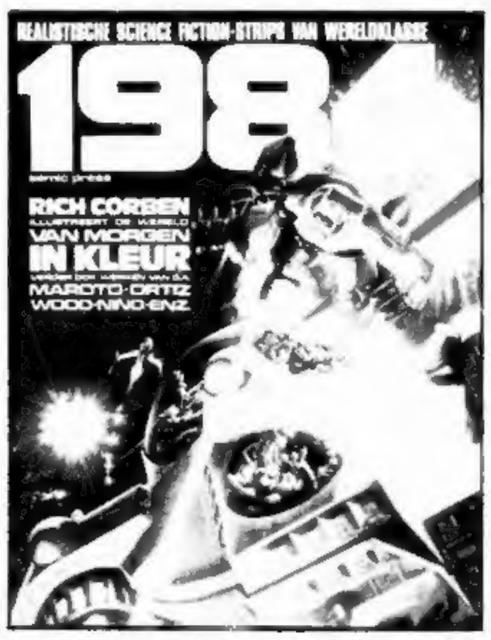

1- UITVERKOCHT

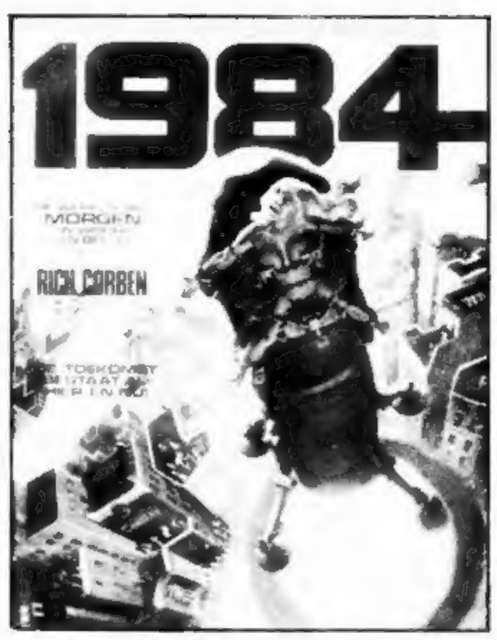

2 - FL 3.95

3 - FL. 3.95

4 - FL. 4.50

5 - FL. 4.50

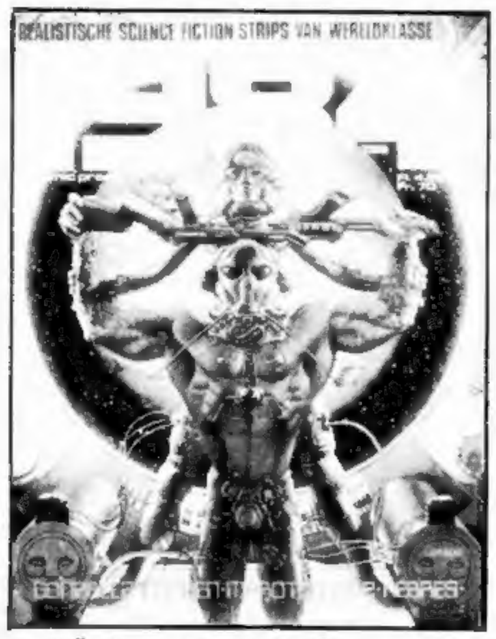

6 - FL. 4.50

7 - FL. 4.50

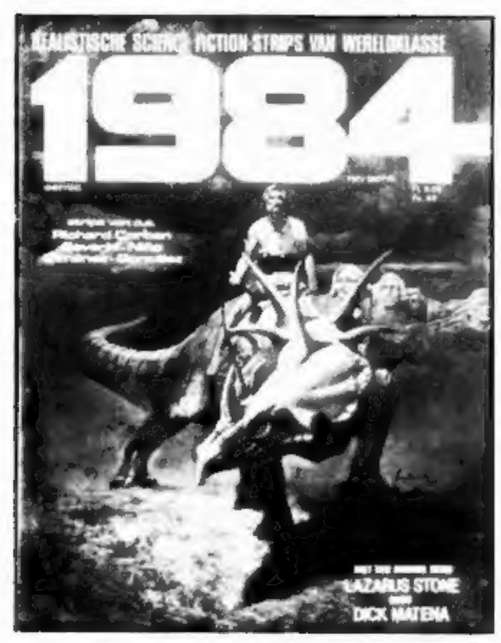

8 - FL. 5.95

LEZERS DIE NUMMERS VAN 1984 MISSEN

KUNNEN DEZE **BESTELLEN** DOOR STORTING VAN HET VEREISTE BEDRAG + FL. 2.50 VERZENDKOSTEN OP POSTGIROREKENINGNº **2078426** T.N.V. **SEMIC PRESS** , AM★DAM , O.V.V. DE GEWENSTE NUMMERS.

IN 1984 ZULLEN REGELMATIG DE AVONTUREN VAN DE KOELE BEROEPSMOORDENAAR **LAZARUS STONE** VERSCHIJNEN. VERANTWOORDELIJK VOOR DE BELEVENISSEN VAN STONE IS DE 37 JARIGE **DICK MATENA** , EEN VAN DE PRODUKTIEFSTE EN ZEKER DE VEELZIJDIGSTE NEDERLANDSE TEKENAAR.